

**GENEL KOLLUĞUN ÇEVRE KORUMADAKİ ROLÜ: JANDARMA
ÇEVRE, DOĞA VE HAYVANLARI KORUMA TİMİ ÖRNEĞİ**

Nurdan YILDIRIM

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇEVRE BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS 2024

ETİK BEYANI

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Nurdan YILDIRIM

01/08/2024

GENEL KOLLUĞUN ÇEVRE KORUMADAKİ ROLÜ: JANDARMA ÇEVRE, DOĞA VE HAYVANLARI KORUMA TİMİ ÖRNEĞİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Nurdan YILDIRIM

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2024

ÖZET

Çevre koruma, günümüzde giderek artan bir öneme sahip olup sürdürülebilir bir gelecek için de kritik bir role sahiptir. Bu bağlamda, genel kolluk kuvvetlerinin çevre koruma faaliyetlerindeki rolü ve önemi, bu tez çalışmasının ana konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışma ile genel kolluğun çevre koruma konusundaki rolü incelemekte ve Jandarma Genel Komutanlığı Ankara Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timi örnek vaka olarak ele alınmaktadır. Çalışma kapsamında öncelikle çevre koruma kavramı ve önemi üzerinde durulmuş, ülkemizde çevrenin korunması kapsamında etkin rol oynayan kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi verilmiş ardından genel kolluğun çevre koruma alanındaki sorumlulukları ve yetkileri detaylandırılmıştır. Jandarma Genel Komutanlığı'nın çevre koruma faaliyetleri kapsamında oluşturduğu Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin görevleri, çalışma yöntemleri ve başarıları incelenmiştir. Tezin tartışma bölümünde vaka analizi yöntemi kullanılarak Ankara İl Jandarma Komutanlığından timin müdahale etmiş olduğu olaylara ilişkin veriler temin edilerek analiz edilmiştir. Bu analizler sonucunda, çevresel problemler tespit edilmiş bu alandaki iyileştirme önerileri ortaya konulmuştur. Sonuç bölümünde, genel kolluğun çevre koruma alanındaki rolünün daha etkin hale getirilmesi için çeşitli öneriler sunulmuş ve Jandarma Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin mevcut durumunun değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu tez çalışması, genel kolluk kuvvetlerinin çevre koruma faaliyetlerine katkı sağlayarak sürdürülebilir bir çevre için önemli bir referans niteliği taşımaktadır.

Bilim Kodu : 90326
Anahtar Kelimeler : Çevre, doğa, Jandarma, çevre koruma, Genel Kolluk
Sayfa Adedi : 79
Danışman : Prof. Dr. Birol KAYRANLI

THE ROLE OF GENERAL LAW ENFORCEMENT IN ENVIRONMENTAL
PROTECTION: THE EXAMPLE OF THE GENDARMERIE ENVIRONMENT,
NATURE AND ANIMAL PROTECTION TEAM

(M. Sc. Thesis)

Nurdan YILDIRIM

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

August 2024

ABSTRACT

Environmental protection is of increasing importance today and has a critical role for a sustainable future. In this context, the role and importance of general law enforcement forces in environmental protection activities consists of the main subject of this thesis. In this study, the role of general law enforcement in environmental protection is examined and the Gendarmerie General Command Ankara Environment, Nature and Animal Protection Team is taken as a case study. Within the scope of the study, firstly, the concept and importance of environmental protection was emphasized, information was given about the institutions and organizations that play an active role in the protection of the environment in our country, and then the responsibilities and authorities of the general law enforcement in the field of environmental protection were detailed. The duties, working methods and achievements of the Environment, Nature and Animal Protection Teams established by the Gendarmerie General Command within the scope of environmental protection activities were examined. In the discussion section of the thesis, using the case analysis method, data regarding the events in which the team intervened were obtained from the Ankara Provincial Gendarmerie Command and analyzed. As a result of these analyses, environmental problems were identified and improvement suggestions in this area were put forward. In the conclusion section, various suggestions were presented to make the role of the general law enforcement in the field of environmental protection more effective and the current situation of the Gendarmerie Environment, Nature and Animal Protection Teams was evaluated. This thesis study serves as an important reference for a sustainable environment by contributing to the environmental protection activities of general law enforcement forces.

Science Code : 90326

Key Words : Environment, nature, Gendarmerie, environmental protection, General Law Enforcement

Page Number : 79

Supervisor : Prof. Dr. Birol KAYRANLI

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezi çalışmamın her aşamasında uzmanlığı, rehberliği ve sabrıyla bana yol gösteren, sunmuş olduğu yapıcı geri bildirimler ve teşvik edici yaklaşımı sayesinde tezi başarıyla tamamlayabilmeme vesile olan tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Birol KAYRANLI'ya teşekkürlerimi iletmek istiyorum. Kendisiyle çalışmak benim için büyük bir onur kaynağı ve öğrenme fırsatı oldu.

Tez çalışmam kapsamında bilgi, belge ve verilerin toplanması aşamasında yardımlarını esirgemeyen Jandarma Genel Komutanlığı ile Ankara İl Jandarma Komutanlığı personeline ve komutanlarıma yardımlarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Bu çalışmayı yürütebilmem için çalışma hayatımda bana destek olan Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi'ndeki iş arkadaşlarıma ve değerli komutanlarıma göstermiş oldukları anlayış ve verdikleri destek için teşekkür ederim.

Hayatımın her anında yanımda olan, bana inanan ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili annem Hanife YILDIRIM ve babam Mehmet YILDIRIM'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Onların varlığı ve desteği olmasaydı, bu noktaya gelmem mümkün olamazdı.

Son olarak, bu çalışmayı tamamlama yolundaki en büyük motivasyon kaynağım sevgili çocuklarım, Nehir ve İpek'e teşekkür etmek istiyorum. Onların sabrı, sevgisi ve bana verdikleri moral desteği sayesinde bu süreci bitirmiş bulunmaktayım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	x
RESİMLERİN LİSTESİ	xi
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	3
2.1. Çevre ve Çevre Kirliliği	3
2.1.1. Çevre kirliliği çeşitleri.....	6
2.2. Çevre Koruma	11
2.2.1. Dünya’da çevre koruma	12
2.2.2. Türkiye’de çevre koruma	17
2.2.3. Türkiye mevzuatında çevre koruma	20
2.2.4. Türkiye’de çevrenin korunması kapsamında etkin kurum ve kuruluşlar..	30
2.3. Dünya’da Genel Kolluk ve Çevre Koruma	31
2.3.1. İspanya (Guardia Civil)	31
2.3.2. İtalya (Arma dei Carabinieri)	32
2.3.3. Portekiz (Guarda Nacional Republicana-GNR).....	33
2.4. Türkiye’de Genel Kolluk ve Çevre Koruma	34

	Sayfa
2.4.1. Emniyet Genel Müdürlüğü.....	37
2.4.2. Sahil Güvenlik Komutanlığı	38
2.4.3. Jandarma Genel Komutanlığı.....	39
3. MATERYAL VE YÖNTEM	41
3.1. Materyal	41
3.1.1. Jandarma Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin kuruluşu	41
3.1.2. Jandarma Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin görevleri	42
3.1.3. Çevre doğa ve hayvanları koruma maksadıyla geliştirilen mobil uygulama	43
3.1.4. Jandarma Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timleri araç ve teçhizatı..	45
3.1.5. Jandarma Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin hukuki dayanakları.....	45
3.1.6. Jandarma Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin işlenen suç ve kabahatlere karşı hareket tarzı	46
3.1.7. Jandarma Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin yetkileri	47
3.2. Yöntem.....	47
4. TARTIŞMA.....	49
4.1. Ankara Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timinin Müdahale Ettiği Olay Sayıları	49
4.2. Ankara Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timinin Müdahale Ettiği Olayların Sebep Olduğu Kirlilik/İhlal Türü	56
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	67
KAYNAKLAR	73
EKLER.....	77
EK-1. Örnek Olay Tespit Tutanağı.....	78
ÖZGEÇMİŞ	79

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Türkiye çevre mevzuatında kanunlar	26
Çizelge 2.2. Türkiye çevre mevzuatında yönetmelikler.....	27
Çizelge 4.1. Ankara ÇDHKT'nin 2018-2022 yılları arasında müdahale ettiği olay sayıları	49
Çizelge 4.2. Ankara ÇDHKT'nin 2018-2022 yılları arasında müdahale ettiği olayların kirlilik/ihlal bazında sınıflandırılması.....	56

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Organizma-doğa-çevre ilişkisi.....	5
Şekil 2.2. Kirlilik türleri.....	6
Şekil 2.3. Dünya’da çevrenin korunması kapsamındaki faaliyetlerin tarihsel süreci	15
Şekil 2.4. Kolluk kuvveti teşkilat şeması.....	36
Şekil 4.1. 2018 yılı müdahale edilen olaylar kapsamında düzenlenen yaptırımlar	50
Şekil 4.2. 2019 yılı müdahale edilen olaylar kapsamında düzenlenen yaptırımlar	51
Şekil 4.3. 2020 yılı müdahale edilen olaylar kapsamında düzenlenen yaptırımlar	52
Şekil 4.4. 2021 yılı müdahale edilen olaylar kapsamında düzenlenen yaptırımlar	53
Şekil 4.5. 2022 yılı müdahale edilen olaylar kapsamında düzenlenen yaptırımlar	55
Şekil 4.6. 2018 yılı müdahale edilen olayların meydana getirdiği kirlilik/ihlal türü grafiği	57
Şekil 4.7. 2019 yılı müdahale edilen olayların meydana getirdiği kirlilik/ihlal türü grafiği	58
Şekil 4.8. 2020 yılı müdahale edilen olayların meydana getirdiği kirlilik türü grafiği ..	59
Şekil 4.9. 2021 yılı müdahale edilen olayların meydana getirdiği kirlilik/ihlal türü grafiği	60
Şekil 4.10. 2022 yılı müdahale edilen olayların meydana getirdiği kirlilik/ihlal türü grafiği	62
Şekil 4.11. Kirlilik/ihlal türlerinin yıllarına göre değişim grafiği.....	63
Şekil 4.12. Kirlilik/ihlal türlerinin yıllarına göre değişim grafiği (yüzdelik dilimde)	63

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. HAYDİ mobil uygulaması arayüzü ekran görüntüsü	44

HARİTALARIN LİSTESİ**Harita****Sayfa**

Harita 3.1. 2019 yılına kadar Jandarma çevre koruma timlerinin teşkil edildiği iller 41

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

Açıklamalar

db

Desibel

Kısaltmalar

Açıklamalar

AB

Avrupa Birliği

BM

Birleşmiş Milletler

BMİDÇŞ

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

CİMER

T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi

ÇDHKT

Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timi

ÇED

Çevresel Etki Değerlendirmesi

ÇEKÜL

Çevre Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı

ÇEVKO

Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı

ÇŞİDB

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

FIEP

International Association of Gendarmeries and Police Forces with Military Status

GNR

Guarda Nacional Republicana

GSM

Global System for Mobile Communications

ISO

Uluslararası Standart Örgütü

MEB

Milli Eğitim Bakanlığı

OECD

İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı

SKH

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

STK

Sivil Toplum Kuruluşu

TAPDER

Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği

TEMA

Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı

Kısaltmalar**Açıklamalar****T.C.**

Türkiye Cumhuriyeti

TÇV

Türkiye Çevre Vakfı

TSK

Türk Silahlı Kuvvetleri

TTKD

Türkiye Tabiatını Koruma Derneği

UNCED

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı

U.S.A

Amerika Birleşik Devletleri

WWF

Doğal Hayatı Koruma Vakfı

WCED

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu

WHO

Dünya Sağlık Örgütü

1. GİRİŞ

Günümüzde ülkelerin hızla gelişmesi, nüfusun artması, endüstrileşme, teknolojik gelişmeler ve modern yaşam tarzları, çevre üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır. Çevre, insanların yaşamını ve aktivitelerini sürdürebilmesi için vazgeçilmez bir güven alanıdır. Çevrenin ve doğanın korunması sadece insanların değil bütün ekosistemin sağlıklı yaşam sürmesini ve refahını sağlayabilecek bir faktördür.

Çevre, atmosferden okyanuslara, ormanlardan topraklara kadar geniş bir yelpazede canlı ve cansız birçok unsuru içerir. Ancak endüstrileşme, tarım, enerji üretimi ve şehirleşme gibi insan etkileşimleri, bu çeşitlilikteki büyüme unsurlarını tehdit etmekte ve hava, su, toprak gibi yaşam için değerli temel bileşenlerin kalitesini düşürerek çeşitli çevresel sorunları ortaya çıkarmaktadır. Çevresel sorunlar gün geçtikçe insan sağlığı, ekosistemler ve genel yaşam kalitesi üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu olumsuz sonuçlar; toprak verimliliğini azaltarak ürün kalitesinin düşmesine ve biyoçeşitliliğin azalması sonucunda ekosistemlerde dengenin bozulmasına sebep olmakta ve sağlık sorunlarını, iklim değişikliğini, su kaynaklarının azalmasını, ekosistem bozulmalarını ve çeşitli çevresel tehditleri kaçınılmaz hale getirmektedir.

Bu bağlamda hızla gelişen ve büyüyen dünyada kaçınılmaz hale gelen çevre kirliliği ile mücadele etmek, kirliliği önlemek, çevre ve doğanın korunmasını sağlamak amacıyla yerel ve küresel ölçekte bir dizi önlemlerin alınması zorunluluk arz etmeye başlamıştır. Bu önlemler kapsamında; atık yönetiminin yapılması, geri dönüşüm faaliyetleri, enerji verimliliği, temiz enerji kaynaklarının kullanılması, su tasarrufuna gidilmesi ve kalitesinin korunması, bilinçsiz tüketimin engellenerek çevre bilincinin oluşturulması gibi çeşitli adımlar bulunmaktadır.

Çevre kirliliği içinde bulunduğumuz gezegenimizin sürdürülebilirliğini tehdit eden bir sorun olduğundan bu sorunla mücadele etmek, çevreyi ve dolaylı olarak canlı varlıkları korumak için acil bir ihtiyaç olarak görülmelidir. Büyük ve küçük yaştaki her bireyin bu konuda bilinçlendirilmesi ve sürdürülebilir bir dünya için çevrenin korunmasını temel prensipleri olarak görmesi gerekmektedir.

Çevre ve doğaya zarar veren bireysel faaliyetler ile endüstri ve sanayi tesislerinin faaliyetleri sonucunda olası çevresel zararların önüne geçebilmek için en etkili çözüm yollarının kaynağında azaltmak ve olası zararı engellemek olduğu bilinen bir gerçek olmakla birlikte çevresel denetim mekanizması da bu noktada önemli bir rol oynamaktadır. Çevresel denetim, çevre sorunlarının çözülmesi ve bozulmaların önlenmesi için oluşturulan bir çevre yönetim sürecidir.

Günümüzde büyük önem taşıyan çevre sorunlarının tespiti ve çözüm önerileri kapsamında yapılan değerlendirmeler çevre korumada izlenen yol ve araçların güncellenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu noktada hükümetlerin de çevre düzenlemeleri ve politikalarıyla çevre kirliliği ve çevresel sorunlar kapsamında önlemler alması gerekmektedir.

Hızlı nüfus artışı, sanayileşme ve teknolojiye ileri adımlar, çevresel sorunları beraberinde getirmiştir. Çevrenin korunması kapsamında ülkemizde başta Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olmak üzere birçok bakanlık, kamu kurumu ve kuruluşu aktif olarak faaliyetlerine devam etmekte olup sivil toplum kuruluşları da çevrenin korunması amacıyla faaliyet göstermektedir. Ayrıca tüm çevre değerlerinin korunması, geliştirilmesi ve çevresel bilincin oluşturulması ilkesinden hareketle Genel Kolluk Kuvvetlerinin de bu konuda sorumluluğu bulunmaktadır.

Ülkemizde çevre koruma kapsamında geçmişten günümüze sayısız akademik çalışma bulunmakla birlikte, Genel Kolluk ve Genel Kolluk kuvveti bünyesinde bulunan “Ankara İl Jandarma Komutanlığı Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin (ÇDHKT)” özelinde yapılan literatür çalışmalarında herhangi bir tez çalışmasına rastlanamamıştır. Bu bağlamda, Jandarma Genel Komutanlığı ve Ankara İl Jandarma Komutanlığı’ndan edinilmiş birincil kaynakların kullanılması ve çalışma sonunda çevre ve doğanın korunması kapsamında çözüm önerilerinin sunulması, bu tez çalışmasının temelini oluşturan önemli unsurlardır.

Jandarma Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin çevre koruma kapsamında faaliyet alanlarının ve bu faaliyet alanlarındaki görev tanımlarının belirlenmesi, çevrenin kirliliğinin engellenmesi ve ortadan kaldırılması kapsamında çözüm önerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sağladığı çözüm önerileri, ilgili alandaki karar alıcılar, araştırmacılar ve uygulayıcılar için değerli bir kılavuz olabilecektir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çevre ve Çevre Kirliliği

Literatür çalışmalarında yapılan araştırmalarda çevre sözcüğünün dar ve geniş olmak üzere birden çok tanımına rastlanmaktadır. Çevre kavramının geniş olması, çevreyi ilgilendiren alanların belirli bir sınıra sahip olmaması nedeniyle çevre ile ilgili açık ve özel bir tanım yapmak oldukça zordur.

Bu bağlamda yapılan tanımlardan bir kısmı;

- Çevrenin dar anlamdaki tanımı, içinde yaşanılan bir ortam, gezegen veya bir canlının etrafında bulunduğu alandır.
- 2872 Sayılı Çevre Kanununda; “canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam” olarak tanımlanmıştır.
- Keleş, Hamamcı ve Çoban’ın (2015) “Çevre Politikası” isimli kitabında “...*Genel bir tanımla çevre, insan faaliyetleri ve canlı varlıklar üzerinde hemen ya da uzunca bir süre içinde dolaylı ya da dolaysız bir etkide bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belirli bir zamandaki toplamıdır. Bu açıdan bakılırsa çevrenin kapsamadığı hiçbir alan ve süreç kalmamaktadır. Kavramı belirgin kılmak için bu tanımı açıklamak gerekirse, şu temel öğelerin altı çizilebilir: İnsanla birlikte tüm canlı varlıklar, cansız varlıklar, Canlı varlıkların eylemlerini etkileyen ya da etkileyebilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik, toplumsal nitelikteki tüm etkenler.*” şeklinde tanımlanmıştır
- Nebel ve Wright’a (1996) göre “*söz konusu bir popülasyonun veya organizmanın etrafındaki bütün unsurlar ve kısaca her şeyin bir bütünü*” olarak tanımlanır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere çevrenin sadece canlı organizmaların yaşam alanı olarak değil, canlı organizma kadar onun etrafında bulunarak onu doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen her türlü cansız yapıyı da içerisine dâhil etmektedir (Arcak, 2012: 130).

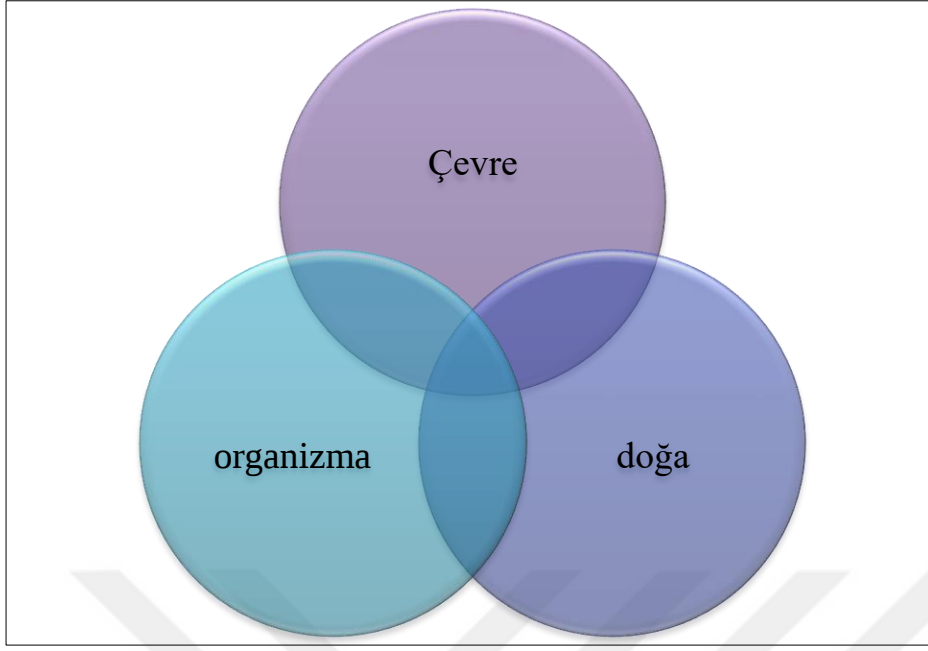
Çevre kavramının yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere kapsamadığı bir süreç, bir alan ve dâhil olmadığı bilim alanı bulunmamaktadır. İnsanların etrafında bulunan ve doğrudan ya da dolaylı olarak ilişki kurduğu diğer canlı, cansız, kültürel ve tarihsel varlıklar

ile etkileşim içinde bulunduğu fiziksel çevresi birçok bilim alanının konusunu oluşturmaktadır. Kent bilimleri kentsel çevre, sosyologlar sosyal ve kurumsal çevre, antropologlar kültürel çevre, tarihçiler ise tarihi çevrenin tanımını yapmaktadır (Günsoy, 2013: 3).

Doğa kavramı ise, Yunanca physis olarak geçmektedir. Physis, insan tarafından var edilmeyi gerektirmeyen yani kendiliğinden var olan özelliğe sahiptir (Heidegger, 1997: 15) Doğa “Kendiliğinden var olan ve insan etkinliğinin dışında kendini sürekli olarak yeniden yaratan ve değiştiren, canlı ve cansız nesnelerden oluşan varlığın tümü” olarak tanımlanmaktadır (Oxford, 2023).

Her ne kadar doğa kendiliğinden var olsa da insanlar doğa ile sürekli ilişki içerisinde olması ve insanların doğaya egemen olma istek ve çabaları, doğa ile bir bütün olduklarını unutmalarına ve doğaya zarar vermelerine sebep olmaktadır. Özellikle 19. yyda başlayan sanayileşme ile birlikte doğal kaynakların bilinçsizce kullanılarak tahrip edilmesi ve tüketim bazlı insan nüfusunun oluşturduğu kirleticiler, canlıların doğal yaşam alanlarının bir bütünü olan ekolojik dengenin bozulmasına sebebiyet vermiştir (Avdan Yiğit, 2020: 3).

Çevreyi oluşturan unsurlar birbirlerine bağlı olduğundan insanların yaptığı her bir eylem çevreyi olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

Şekil 2.1. Organizma-doğa-çevre ilişkisi (Arcak, 2012: 130)

Canlıların birbirleriyle ve içerisinde bulundukları ortam ile ilişkilerini inceleyen bilimlerin tümü ekolojinin kapsam alanındadır. Ekosistem yaklaşımında bireysel organizmalar ve topluluklardan ziyade alanın tamamının işlev durumuyla ilgilenilmektedir. Bu nedenle alanda bulunan canlı organizmalar ile cansız çevrelerinin ilişkisinde dengenin bozulması ekosistemin bozulmasına sebep olmaktadır. Ekolojik dengenin bozulması sonucunda iklim değişiklikleri, enerji, su ve canlı çeşitliliğinin azalması gibi çevresel sorunlar meydana gelmektedir (Kılıç, 2020: 135).

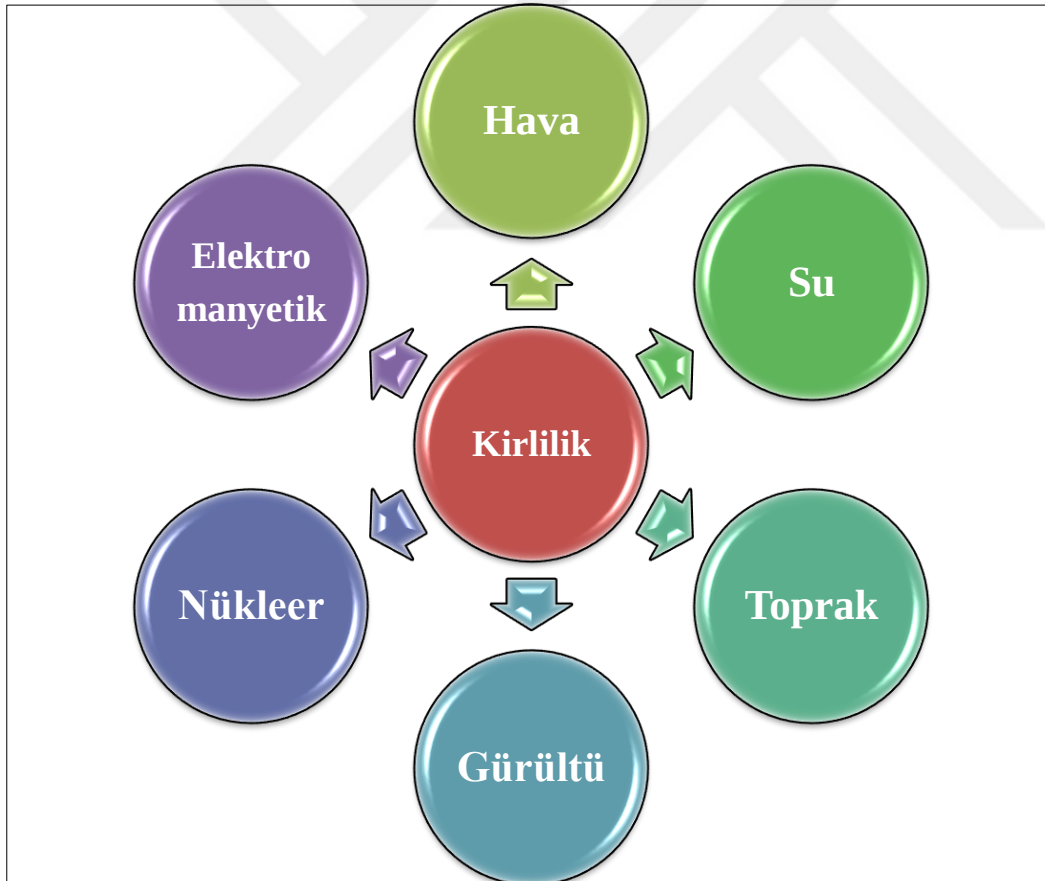
Ekolojik çevre, ekolojik döngü sebebiyle dinamik ve kararlı bir denge yapısına sahiptir. Ancak zamanla, insanların aşırı üretim ve tüketim şekli sonucunda bu denge bozulmaya başlamış ve bazı maddelerin dünyanın bazı katmanlarında ve bölgelerinde birikmesine neden olmuştur. Ekolojik denge içerisindeki doğal kompozisyonların bozulması ve bazı katmanlardaki maddelerin gereğinden fazla artması, çevre kirliliği olarak tanımlanmaktadır (Göktaş ve Işıklı, 2016).

Çevre kirliliğinin zamanla artarak kontrol altına alınamayacak seviyelere ulaşması çeşitli çevre sorunlarını beraberinde getirmektedir. Hava, su ve toprak gibi doğal unsurların zamanla kirlenerek doğal içerik ve niteliklerini kaybetmesi çevre sorunlarını oluşturmaktadır. Hızlı nüfus artışı, tarımda kullanılan kimyasallar, atmosfere salınan gazlar,

plansız ve düzensiz kentleşme ve sanayileşme gibi birçok etmen çevrenin kirlenmesine ve zamanla çevre sorunlarına sebep olmaktadır. Normal şartlarda doğanın kendini yenileme kapasitesine sahip olması sebebiyle ilk başlarda fark edilemeyen çevre kirliliği, kirlilik çeşitleri ve unsurlarının çoğalmasıyla, yenileme kapasitesinin aşılmasına sebebiyet vererek doğanın yenileme gücünün üstesinden gelemeyeceği seviyelere ulaşmaktadır. Bu da çevre sorunlarının kısa vadede oluşmadığını, kirlenmenin bir birikim sürecinden geçerek fark edilebilir boyutlara ulaştığını göstermektedir (Yaman ve Gül, 2018)

2.1.1. Çevre kirliliği çeşitleri

Kirlilik türlerini; hava, su, toprak, gürültü, elektromanyetik ve nükleer kirlilik olarak sınıflandırabiliriz (Şekil 2.2).

Şekil 2.2. Kirlilik türleri (Tezcan Ün, 2018: 46)

Hava kirliliği

Havada bulunan bileşenler dışındaki maddelerin çevrede arzu edilmeyen bir etkiye sebebiyet verecek konsantrasyonda bulunmasını hava kirliliği olarak tanımlamak mümkündür. Atmosferde meydana gelen kirlilik volkanlardan çıkan ince tanecikler gibi tabii olarak veya araçların egzoz gazları gibi insanların faaliyetleri kaynaklıdır. Hava kirlenmesine sebep olan maddeler; karbon monoksit (CO), hidrokarbonlar, hidrojen sülfür (H₂S), Azot oksitler (NO_x), kükürt oksitler, Ozon ve diğer oksitleyiciler gibi gaz kirleticiler veya partikül maddelerdir (Karpuzcu, 2007: 169, 170)

Havada meydana gelen kirliliğin halk sağlığı, bitki, hayvan ve eşyalar üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Geçmiş yıllarda 1948 yılında U.S.A Pensilvanya eyaletindeki Donora şehri ile 1952 yılında Londra'da hava kirlenmesi sebebiyle toplu insan ölümleri meydana gelmiştir. Aynı şekilde hayvanlar da hava kirliliği sebebiyle zarar görmüş ve ölmüştür. Hava kirliliğinin bitkiler üzerindeki etkileri genel olarak, yaprak dokularının zarar görmesi, yaprakların yeşilliğini kaybederek başka renklere dönüşmesi, sararması, büyümenin yavaşlaması gibi etkilerdir (Karpuzcu, 2007: 181, 182)

Hava kirliliği ile birlikte atmosfer koşulları da değişime uğramakta ve doğal iklim dengesi bozularak toprak verimliliğini etkilemekte buna bağlı olarak da tarımsal üretim düşmektedir. Hava kirliliğinin zararları küresel açıdan incelendiğinde;

1. Atmosferde biriken karbondioksit gazı artarak iklim değişikliklerine sebebiyet vermekte, kutuplardaki buzulların erimesine ve buna bağlı olarak deniz seviyesinin yükselerek tarım toprağının büyük bir kısmının sular altında kalmasına neden olmaktadır.
2. Ozon tabakasının incilmesi sonucunda güneşin morötesi zararlı ışınlarının yoğun olarak bütün canlı varlıklar tarafından hissedilmesine yol açmaktadır (Türküm, 1998: 166).

Son yıllarda hava kirliliğinin artması ile birlikte dünya genelinde hava kirliliğini azaltan politikalar geliştirilmiştir. Hava kirliliğini azaltmak amacıyla endüstriyel tesisler için baca emisyon gazını azaltan temiz teknolojilerin kullanımı, enerji kapsamında yemek pişirme, ısıtma vb. için temiz enerji çözümlerine erişim, ulaşım kapsamında şehirlerde yaya ve bisiklet ağlarının geliştirilmesi, şehirlerarasında demiryolu tercih edilmesi, düşük emisyonlu

araçların kullanımı ve kükürt içeriği azaltılmış yakıtlara geçiş, vb. uygulamalar politika olarak benimsenmiştir (World Health Organization [WHO], 2022).

Su kirliliği

Üç tarafı denizlerle kaplı olan ülkemiz su kaynakları açısından dünyada şanslı ülkelerden birisidir. Ancak ülkemizde meydana gelen çevre sorunlarından birisi de su kirliliği olmakla beraber sorunlar arasında büyük paya sahiptir (Türküm, 1998: 167)

Su kirliliği, insan faaliyetleri sonucunda su kaynaklarının kalitesinin bozularak doğal bileşimindeki maddelerin konsantrasyon değerini aşması ile bileşimin doğal yapısının bozulması veya su kaynağı içerisinde yer almayan maddelerin suyun içinde tespit edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Uzun, Keleş ve Bal, 2014).

Doğanın kendini yenileme kapasitesi sayesinde, herhangi bir müdahale olmaksızın su belirli bir düzeydeki kirlenmeyi tolere edebilmektedir. Ancak zamanla kirletici madde türü ve miktarının artması ile bu işlem etkisiz hale gelmekte ve kirlilik oluşmaktadır. Doğrudan kirleticilerin alıcı ortama verilmesi sonucunda oluşan kirliliğin yanı sıra toprak kirliliği ile hava kirliliği de suyun doğal döngüsü sebebiyle su kaynaklarının kirlenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle su kirliliğinden bahsedildiğinde sadece kirletici maddelerin su kaynaklarına doğrudan verilmesi veya ulaşmasıyla değil, hidrolojik süreçler yoluyla dolaylı bir şekilde de meydana gelebilmektedir (Türküm, 1998: 167).

Su kirliliğine sebep olan temel etmenler; evsel ve endüstriyel atıklar, tarımsal faaliyetlerde kullanılan kimyasal gübreler, tarım ilaçları, termal kirlilik, zararlı organizmalar, mineral yağlar olarak sıralanabilmektedir (Sözüdoğru Ok, 2012:158,159). Su kirliliği hem insan sağlığını hem de doğada yaşayan bitki ve hayvan sağlığını olumsuz etkilemektedir. Sanayi atıkları suyun kirlenmesinde en etkili rolü oynamakla birlikte alg üremelerine, toplu sucul canlı ölümlerine sebep olmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2014: 23).

Su kaynaklarının bir plan doğrultusunda geliştirilmesi, dağıtılması ve kullanılması su yönetimi olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de su kullanan sektörler içerisinde en fazla su kullanan tarım sektörüdür. Bu nedenle tarımda su kaybını önleyen araç ve teknolojilerin

kullanılması yaygınlaştırılmalı, drenaj ve atık suların yeniden kullanılmasına yönelik politikalar geliştirilmelidir (Çakmak, Uçar ve Akuzum, 2007)

Toprak kirliliği

Toprak, hava ve su gibi canlıların hayatta kalabilmesi için olmazsa olmaz doğal kaynaklardan biridir. Toprak kirliliği ise, insan faaliyetleri sonucunda meydana gelen ve toprağın doğal fiziki, kimyasal, biyolojik ve jeolojik yapısının bozulmasına yol açan bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Türküm, 1998: 168).

Toprağın verimliliğini azaltan her bir madde kirleticisi olarak adlandırılmaktadır. Toprak alıcı ortam olduğu için kirlenmesine sebep olan kirleticisi kaynağı çeşidi çok fazladır. Kaynaklarına göre kirleticiler; tarımsal, kentsel, endüstriyel, atmosfer ve diğerleri olarak gruplandırılabilir (Sözüdoğru Ok, 2012: 162, 163). Toprak kirliliğine sebep olan faaliyetleri özetleyecek olursak; belediyelerin çöp döküm yerleri, sanayi tesislerinde oluşan katı atıkların toprak zemin üzerinde atılması, arıtma tesislerinde meydana gelen arıtma çamurlarının ve fosseptik atıklarının toprağa dökülmesi, sıvı atıkların toprağa verilerek uzaklaştırılması, pestisitler, gübreli (özellikle suni gübre) tarım faaliyeti, partikül ve aerosol hava kirleticilerinin toprakta birikmesi, aşırı sulamaya bağlı olarak topraktaki tuz miktarının artması olarak sıralanabilmektedir. Kirleticiler toprak bünyesinde tutulabilmekte, değiştirilebilmekte, ayrıştırılabilmekte veya absorbe edilebilmektedir (Karpuzcu, 2007: 331).

Toprak kirliliği, yüzeysel ve yeraltı sularının kirlenmesine de sebep olmaktadır. Yüzeysel sular özellikle düşük akış dönemlerinde toprak üzerindeki faaliyetlerden ve alt tabakadaki jeolojik formasyonlardan etkilenmektedir (Karpuzcu, 2007: 330).

Toprak kirliliği ile mücadele kapsamında Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “*Toprak Kirliliğinin Kontrolü ve Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalara Dair Yönetmelik*”te

“MADDE 6 (1)- a) Toprak kirliliğinin kaynağında önlenmesi esastır.

b) Her türlü atık ve artığı, toprağa zarar verecek şekilde, Çevre Kanunu ve ilgili mevzuatta belirlenen standartlara ve yöntemlere aykırı olarak doğrudan ve dolaylı biçimde toprağa vermek, depolamak gibi faaliyetlerde bulunmak yasaktır.

c) Kirli toprak temiz toprak ile karıştırılamaz.

ç) Tehlikeli maddelerin kullanıldığı, depolandığı, üretildiği faaliyetler ya da tesisler ile atıkların üretildiği, bertaraf veya geri kazanımının yapıldığı tesislerde, kaza ihtimali göz önüne alınarak, toprak kirlenmesine engel olacak tedbirler alınır.”

şeklinde kirliliğin önlenmesine ve giderilmesine ilişkin ilkeler belirlenmiştir.

Gürültü kirliliği

Gürültü, yaşam biçiminde meydana gelen değişiklikler ve teknolojik gelişmeler sonucunda seslerin insanlarda olumsuz fizyolojik ve psikolojik etkilere sebep olacak düzeyde atmosfere yayılması olarak tanımlanabilmektedir. Gürültü ölçümlerinde yaygın olarak kullanılan ölçü birimi olan desibel (dB), sesin insan kulağındaki şiddetini belirtmektedir. Uluslararası Standart Örgütü (ISO); 58 dB olan gürültü düzeyini normal olarak değerlendirmektedir. 90 dB'in üzerindeki gürültü insan sağlığı için zararlı, 140 dB'i aşan gürültülerin ise ciddi beyin hasarına neden olduğu değerlendirilmektedir (Türküm, 1998: 166).

Fiziksel olarak gürültü kaynakları; düzlem, nokta ve çizgi kaynak olarak üç grupta ele alınabilmektedir. Yüksek düzeylere maruz kalındığında hem fizyolojik hem de psikolojik açıdan insan sağlığına önemli olumsuz etkileri olan gürültünün kontrolünde göz önünde tutulması gereken üç faktör sırasıyla; gürültünün azaltılması, gürültüye maruz olanlara ulaşmasının önlenmesi ve maruz olanların korunması şeklindedir (Karpuzcu 2007: 218, 247)

Nükleer kirlilik

Nükleer enerjinin ortaya çıkmasıyla birlikte radyoaktif kirlilik meydana gelmeye başlamıştır. Radyoaktif atıkların oluşumunda en büyük pay nükleer yakıt çevrimine ait olmakla birlikte endüstri, tıp, araştırma gibi birçok alanda radyoaktif maddelerin kullanımı da atık oluşumuna neden olmaktadır. Özellikle nükleer santrallerde açığa çıkan atıklar çok fazla miktarda radyoaktiviteye sahip olup, bu atıklar alfa ve beta radyasyonları yayarak çevrenin kirlenmesine sebep olmaktadır (Karpuzcu, 2007: 289)

Elektromanyetik kirlilik

Yaşam alanımızda bulunan elektrik akımını taşıyan kablolar, baz istasyonları, yüksek gerilim hatları, radyo ve televizyonlardan yayılan radyo aktif dalgalar, evlerde kullanılan ve

mikrodalga yayan aletler elektromanyetik kirlilik oluşturan elektromanyetik alanlardır. Elektromanyetik kirlilik oluşturan kaynaklar doğal olmayan kaynaklar (elektrik hatları, televizyon ve bilgisayarlar, süpürge, saç kurutma makinesi gibi elektrikli ev aletleri, mikrodalga fırınlar, vericiler, Global System for Mobile Communications (GSM) baz istasyonları) ile atık piller olarak sınıflandırılabilir. Elektromanyetik dalgalar hava kirliliğine de sebebiyet vermektedir (MEB, 2014: 38)

2.2. Çevre koruma

Çevre sorunlarının giderek artması ve doğal dengenin bozulması insanlarda endişeye sebep olmuş ve içinde bulunduğumuz gezegen dışında yaşanılacak bir yer olmadığı düşüncesini aklına getirmiştir. Bu düşünce sürdürülebilir bir yaşam için çevrenin korunması faaliyetlerine başlanılmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Çevresel değerlerin ve ekolojik dengenin tahrip edilmesini, bozulmasını ve yok olmasını önlemeye yönelik çalışmalar, mevcut bozulmaları gidermeyi, çevreyi iyileştirmeyi ve geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu tür çalışmaların tümü, çevre koruma olarak adlandırılmaktadır (Avdan Yiğit, 2020: 4).

Çevre problemlerinin artmasıyla birlikte gelecek kuşaklar için ihtiyaç duyulacak kaynakları ve kalitesini tehlikeye sokmadan tüm çevresel değerlerin (ekolojik, sosyal, fiziki ve ekonomik) korunması, ıslah edilmesi ve geliştirilmesi sürecini kapsayan sürdürülebilirlik kavramı ön plana çıkmaktadır. Sürdürülebilirlik; çevresel, sosyal ve ekonomik bileşenleri kapsar ve bu üç ana boyut birbiriyle bağlantılıdır. Çevresel sürdürülebilirlik; doğal kaynakların korunmasını, biyoçeşitliliğin sürdürülmesini ve çevre kirliliğinin azaltılmasını içermekte ve doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını, gelecek nesillerin de bu kaynaklardan faydalanabilmesini sağlamaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik, toplumsal adalet, insan hakları ve eşitlik konularına odaklanır. Sağlık, eğitim ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, sosyal sürdürülebilirliğin temel unsurlarındandır. Toplumsal katılım ve adil fırsatlar sunmak, sürdürülebilir bir toplum için önemlidir. Ekonomik/yönetişim sürdürülebilirliği, ekonomik büyümenin çevresel ve sosyal faktörlerle dengelenmesini amaçlamaktadır. Bu, adil iş uygulamaları, şeffaflık, hesap verebilirlik ve iyi yönetimle desteklenmektedir.

Sürdürülebilirlik çerçevesinin temel taşlarından birisi çevrenin korunması olup doğal kaynakların korunması, biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi ve kirliliğin azaltılması gibi unsurlar, çevre korumanın başlıca hedeflerindendir.

Doğanın dengesinin bozulmasını engellemek, çeşitliliğini sürdürmek, insan ve tüm canlı varlıkların sağlığını korumak ve çevresel sürdürülebilirlik sağlamak amacıyla gerçekleştirilen çevre koruma faaliyetleri, küresel düzeyde katılım ve işbirliği gerektirmektedir. Hava kirliliği, su kirliliği ve iklim değişikliği gibi küresel çevre sorunları evrensel özellik taşıdığından çevre kirliliği ile mücadele sadece bireysel çabalarla değil, aynı zamanda toplumsal ve kurumsal düzeyde alınan tedbirlerle de desteklenmelidir. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda çevreyi korumak, ekosistemlerin ve biyoçeşitliliğin devamlılığını sağlamak, doğal kaynakları verimli kullanmak ve atıkları minimuma indirerek çevreye duyarlı bir yaşam tarzı benimsemek, hem bugünün hem de yarının sağlıklı bir yaşam sürmesi için kritik öneme sahiptir. Çevre bilincini artırmak, sürdürülebilir uygulamaları teşvik etmek ve çevre dostu politikaları desteklemek, toplumların ve dünya genelindeki bireylerin çevre korumasına katkı sağlamaları açısından hayati bir rol oynamaktadır.

Bu bölümde çevrenin korunması kapsamında Dünya’da ve Türkiye’de gerçekleştirilen faaliyetler, yer alan gelişmeler ve benimsenen politikalara değinilecektir.

2.2.1. Dünya’da çevre koruma

Çevrenin korunması kapsamında dünya genelinde birçok faaliyet ve gelişme görülmektedir. Çevre sorunlarının günden güne artması ve kompleks bir sorun hale gelmesi problemlerin küresel düzeyde incelenmesini ve çözüm önerilerinin geliştirilmesini kaçınılmaz hale getirmiştir. Dünya genelinde çevre bilincinin geliştirilmesi sürecindeki ilk adımlar yaklaşık 50 yıl öncesine 1972 yılında Roma Kulübü’nce yayımlanan “Büyümenin Limitleri (Limits of Growth) raporuna dayanmaktadır. Bu rapor, dünya nüfusunun, endüstrileşme ve kaynak kullanımının artışı gibi faktörlerin etkileşimi sonucunda ortaya çıkabilecek sürdürülemez bir büyüme senaryosunu ele almıştır. “Büyümenin Limitleri” raporunda sınırlı doğal kaynaklar, enerji kaynakları ve çevresel etkiler gibi faktörlerin, sürekli ekonomik büyümenin sınırlarını belirlediği ileri sürülmüştür. Ayrıca raporun öne sürdüğü temel noktalardan biri de, doğal kaynakların ve enerji kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle sonsuz bir ekonomik büyümenin

sürdürülemez olmasıdır. Aynı zamanda, ekonomik faaliyetlerin çevresel etkileri ve ekosistem üzerindeki baskıları da göz önüne alındığında, çevresel sürdürülebilirlik açısından da belirli bir büyüme limitinin olduğu vurgulanmış ve çevresel sorunlar ortaya konulmuştur (Meadows, Meadows, Randers, ve Bahrens III, 1972).

Bu gelişmeler sonrasında çevre üzerindeki baskıların azaltılması ve çevre koruma bilincinin uluslararası düzeyde gündemde kalması için konferanslar düzenlenmiştir. 1972 yılında Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen Stockholm Konferansı, çevre konusundaki ilk uluslararası platformlardan birini oluşturmuştur. Bu konferans, dünya genelindeki ülkeleri çevre sorunları konusunda bir araya getirerek ortak bir anlayış geliştirilmesine katkıda bulunmuştur. Konferansın ardından, çeşitli ülkeler ulusal ve uluslararası düzeyde çevreyle ilgili aksiyon planları oluşturmuş, bölgesel çalışmalar gerçekleştirmiş ve çeşitli çevresel konularda tavsiye kararları almışlardır. Bu uluslararası çabalar, çevreyle ilgili ekonomik, politik, yasal, idari, hukuki, finansal ve teknik plan ve programları hayata geçirme konusunda bir dönüm noktası oluşturmuştur. Çeşitli ülkeler, çevresel sürdürülebilirlik için ortak çözümler arayarak uluslararası düzeyde işbirliği yapma sorumluluğunu üstlenmişlerdir (İlkin ve Alkin, 1991).

1983 yılında Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland başkanlığında yirmi farklı ülke katılımcılarından oluşan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (The World Commission on Environment and Development-WCED) kurulmuştur. 1987 yılında sürdürülebilir kalkınma kavramını ortaya koymak ve dünya genelinde çevresel ve ekonomik sorunların nasıl çözülebileceği konusunda bir çerçeve sunmak amacıyla komisyon tarafından "Ortak Geleceğimiz (Brundtland)" raporu yayımlanmıştır. Brundtland Raporu'nda, sürdürülebilir kalkınma "Bugünün ihtiyaçlarını gelecek nesillerin de kendi ihtiyaçlarını karşılamalarında ödün vermeden karşılamak" olarak tanımlanmıştır. Raporda doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılması, biyoçeşitliliğin korunması, iklim değişikliği gibi konular ele alınmış ve sürdürülebilir kalkınma için çevresel faktörlerin göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır.

Çevresel sorunlar kapsamında atılan bu adımlar sonucunda sürdürülebilir kalkınma ifadesi ortaya çıkmıştır. 1992 yılında uluslararası arenada sürdürülebilir kalkınmanın ve günden güne artan çevre sorunlarının tartışılması maksadıyla 178 ülkenin katılımıyla Brezilya Rio de Janeiro'da "Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED)"

gerçekleştirilmiştir (İlkin ve Alkin, 1991). Söz konusu konferansta Rio Bildirgesi, Gündem 21, Orman ilkeleri kabul edilmiş ve Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi imzaya açılmıştır. Konferansta alınan kararlar kapsamında hazırlanan BM Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi ise 1994 yılında imzaya açılmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022).

Rio konferansı sonucunda yayımlanan bildirgeler kapsamında ülkelerin yapmış oldukları çalışmaların değerlendirilmesi için 1997 yılında “Rio+5 Zirvesi” ve 2002 yılında “Rio+10 Dünya Sürdürülebilir Kalkınma (Johannesburg) Zirvesi” adında konferanslar düzenlemiştir (İlkin ve Alkin, 1991). Bu çabaların devamı niteliğinde yine 1992 yılı konferansından 20 yıl sonra 2012 yılında BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20) düzenlenmiştir. Söz konusu konferans sonucunda kalkınma için yol gösterici nitelik taşıyan “İstedığımız Gelecek” isimli sonuç belgesi kabul edilmiştir. Kalkınma hedefleri kapsamında 2015 yılında New York’ta, 2030 yılı için 17 hedef ve 169 alt hedef olarak “Gündem 2030: BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH)” kabul edilmiştir. 2030 yılı sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile yeni bir küresel kalkınma çerçevesi çizilmiş çevre konuları da gündeme alınmıştır. SKH arasında aşağıdaki hedefler de yer almaktadır.

“SKH 6: Suyun ve sıhhi koşulların erişilebilirliği ve sürdürülebilir yönetiminin güvence altına alınmasını;

SKH 11: Şehirlerin kapsayıcı, güvenli ve sürdürülebilir yapılandırılmasını;

SKH 13: İklim değişikliği ve etkileriyle mücadele için acilen eyleme geçilmesini;

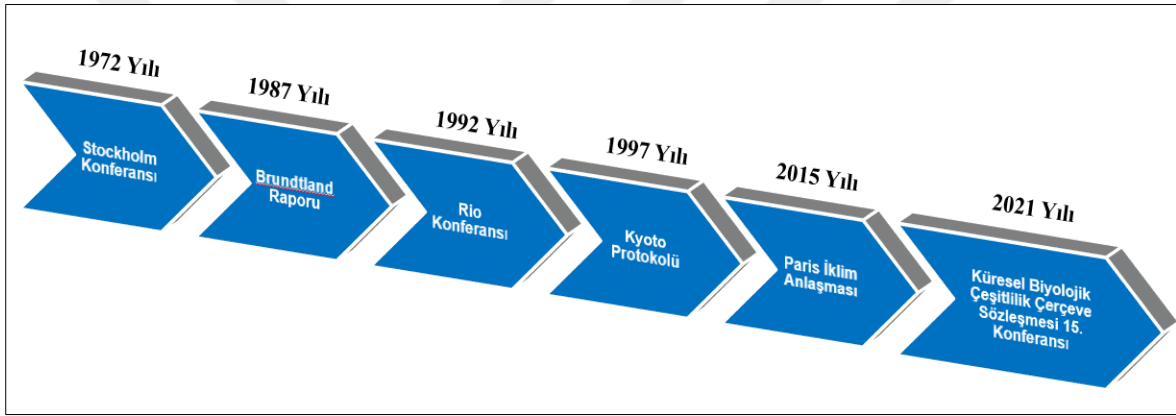
SKH 14: Okyanuslar, denizler ve su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımını;

SKH 15: Kara ekosistemlerinin korunmasını, iyileştirilmesini ve sürdürülebilir kullanımının teşvik edilmesini, sürdürülebilir orman yönetimini, çölleşmeyle mücadeleyi, arazi bozulmasının durdurulmasını ve geriye çevrilmesini, biyolojik çeşitlilik kaybının durdurulmasını öngörmektedir.” (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022).

İklim değişikliği ile mücadele kapsamında atılacak adımları belirlemek amacıyla 1997 yılında “Kyoto Protokolü” kabul edilmiş ve protokol 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. Protokol, sayısallaştırılmış emisyon azaltım hedeflerini içermekte ve bu alandaki ilk uluslararası anlaşma olma özelliğini taşımaktadır. Emisyon azaltım hedeflerine ulaşmak için esneklik mekanizmalarını öngörmekte ve protokol hükümlerine uymayan ülkeler için belirli yaptırımlar da içermektedir (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı [ÇŞİDB], 2022).

2015 yılında Paris’te gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) 21. taraflar konferansında “Paris Anlaşması” kabul edilmiştir. Konferansta ilk defa küresel düzeyde 2020 yılı sonrası sera gazı emisyon azaltımı için tüm ülkeler taahhütte bulunmuştur. Paris anlaşması iklim değişikliği rejiminin çerçevesini oluşturmakta olup, 2016 yılında yürürlüğe girmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022).

Çevre ve sürdürülebilir kalkınma kapsamında düzenlenen konferans ve zirvelerin yanı sıra 1972 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Örgütü kurulmuş, İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD), Avrupa Konseyi ve Avrupa topluluğu gibi kuruluşlar da çevre sorunları kapsamında çalışmalar yürütmüştür (İlkin ve Alkin, 1991)

Şekil 2.3. Dünya’da çevrenin korunması kapsamındaki faaliyetlerin tarihsel süreci

Yukarıdaki tarihsel süreçlerden de görüleceği üzere dünya genelinde çevrenin korunması amacıyla birçok kuruluş, hükümet, sivil toplum örgütü ve birey tarafından çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmalar, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, biyoçeşitliliğin korunması, hava ve su kalitesinin iyileştirilmesi, iklim değişikliğiyle mücadele gibi geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.

Küresel ölçekte gerçekleştirilen Paris Anlaşması gibi uluslararası anlaşmalar, ülkeleri sera gazı emisyonlarını azaltmaya ve iklim değişikliğiyle mücadele etmeye teşvik etmektedir. Daha sürdürülebilir enerji kaynaklarına geçiş, özellikle güneş, rüzgâr, hidroelektrik gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması, orman alanlarının korunması ve yeniden ağaçlandırma projeleri ile biyoçeşitliliğin desteklenmesi, deniz ve okyanusların korunması, Biyoçeşitliliğin korunması, sanayi tesislerinde çevre standartlarının sağlanması, su kirliliğinin azaltılması ve su kaynaklarının korunması, sıfır atık hareketleri, çevre

bilincinin artırılması ve farkındalık oluşturulması çevre sorunları ile mücadele kapsamında gerçekleştirilen küresel düzeyde alınan önlemler ve faaliyetlerdir.

Avrupa Birliği (AB) çevre politikası

Çevre bilincinin Avrupa ülkelerinde yerleşmiş olması, çevrenin korunması konusunda AB'nin öncü rol oynamasına sebep olmuştur. AB çevre politikası geliştirilmiş, politika hedefleri oluşturulmuş ve politika temel ilkeleri belirlenmiştir.

“AB politika hedefleri;

- 1) Çevrenin korunması ve çevre kalitesinin yükseltilmesi,
- 2) Doğanın ve doğal kaynakların, ekolojik dengeye zarar vermeyecek şekilde işletilmesi,
- 3) İnsan sağlığının korunması,
- 4) Kalkınmanın kalite kurallarıyla paralellik içinde özellikle de yaşam çevresinin ve çalışma şartlarının geliştirilmesine yön verilmesi,
- 5) Kent planlaması ve toprak kullanımında çevresel etkilerin dikkate alınması

olarak belirlenmiştir” (Karakoç, 2020: 4).

Politika temel ilkeleri ise;

- “1) Bütünleyicilik ilkesi,
- 2) Önleyicilik ilkesi,
- 3) Kirleten öder ilkesi,
- 4) Yüksek seviyede koruma ilkesi” olarak belirlenmiştir (Karakoç, 2020: 4).

Bütünleyicilik ilkesi, çevrenin korunması kapsamında alınan önlemlerin AB'nin bütün politikalarıyla uyumlu olmasını, birliğin en önemli ilkelerinden birisi olan malların serbest dolaşımı ve rekabet politikasını etkilememesini kapsamaktadır. Zira çevre politikalarındaki farklılıklar; maliyetlere yansımaktadır. Önleyicilik ilkesi; Çevre konusunda meydana gelecek olumsuz bir etkinin veya zararın giderilmesine yönelik değil, zararın oluşmasını engelleyici nitelikte olma politikasına dayanmaktadır. Kirleten öder ilkesi; çevre kirliliğini, çevresel problemi meydana getiren kişi veya kurumların meydana gelen zarara ilişkin giderleri karşılamasına ilişkin esasları kapsamaktadır. Yüksek seviyede koruma ilkesi; başta

Avrupa komisyonu, Avrupa konseyi ve Avrupa Parlamentosunu olmak üzere tüm kurumlarını kapsayan, yasama yetkileriyle desteklenmiştir (Karakoç, 2020: 4).

Avrupa Birliği'nde çevrenin korunması, çevre politikalarının belirlenmesi, uygulanması ve çevre yönetimi maksadıyla yasama ile ilgili kurumların yanı sıra bazı kurumlar kurulmuştur. The Environment Directorate-General (Çevre Genel Müdürlüğü), European Environment Agency (Avrupa Çevre Ajansı), European Investment Bank (Avrupa Yatırım Bankası), European Principles for the Environment –EPE (Avrupa Çevre İlkeleri) çevre yönetim sürecinde aktif rol oynayan bazı kurumlardır (Karakoç, 2020: 6).

2.2.2. Türkiye’de çevre koruma

Ülkemizin Avrupa ülkelerine göre daha geç sanayileşen ülke olması çevresel sorunlar ile daha geç tanışmasına sebep olmuştur. Bu nedenle çevre koruma politikaları Batı ülkelerinden daha farklı şekilde şekillenmiştir. Türkiye’de ilk olarak çevrenin kirliliğini önleyici tedbirler Cumhuriyetin ilk yıllarında Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, Belediye Kanunu ve Köy Kanunu gibi temel hukuki düzenlemelerde getirilmiştir. İlerleyen süreçlerde politikalarda değişikliğe gidilmiş ve 1956 yılında yayımlanan “Orman Kanunu” ile 1985 yılında yayımlanan “İmar Kanunu”nda çevrenin korunmasına yönelik önemli hükümlere yer verilmiştir. 1950 yıllarında hava kirliliği gündeme gelmiş ve kamuoyunda tartışmaya başlanmıştır. 1960 yıllarına gelene kadar yapılan kalkınma planlarında çevre kirliliğinin önlenmesinin genel olarak insan sağlığının korunması düşüncesiyle ifade edildiği görülmüştür. İkinci kalkınma planından itibaren ise çevre konusu ayrı bir başlık altına alınmıştır (Görmez, 2003).

Ülkemizde insanların çevre konusunda bilinçlendiğinin göstergesi olarak 1969 yılında Ankara Hava Kirlenmesiyle Savaş Derneği kurulmuş ve 1970 yıllarında çevresel sorunlarına kitlesel tepkiler meydana gelmiştir. 1972 yılında Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen Stockholm Konferansı ile ülkemizin politika alanına çevre sorunları girmiştir (Avdan Yiğit, 2020: 6).

Türkiye’de çevre politikalarının oluşturulması için ilk çalışmalar 1973-1977 yıllarını kapsayan “Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı” ile başlamıştır. Söz konusu planda çevre sorunlarının önlenmesine yönelik politika belirlenmesi yönünde açıklamalara yer verilmiş

ve ilk kez “çevre yönetimi” kavramı gündeme gelmiştir. Çevre yönetimi kapsamında özel sektör ile kamu kurumları arasındaki etkileşim ile doğal varlıkların korunması sağlanarak çevre sorunlarına merkezi ve yerel düzeyde çözümler getiren bir sistem kurulması tartışılmıştır. Bu dönemde çevre örgütlenmesinde sorunlar meydana gelmiş, kanun, yönetmelik ve uygulamaların tam olarak uygulanamaması görev ve yetki karmaşasına neden olmuştur (Karakoç, 2020: 7).

1973-1977 yıllarını kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında çevresel sorunlar çevre sağlığı olarak “Sağlık ile İlgili Sorunlar” başlığı altında, 1979-1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında çevre sorunları ayrı bir başlık altında ifade edilmiştir. 1985-1989 yıllarını kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde çeşitli anlaşmalara imza atılmış ve yine bu dönemde 1983 yılında çevre kanunu çıkarılmıştır. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı; ülkemizde çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve denetlenmesi amacıyla kurumlaşma ve örgütlenme süreci bakımından büyük öneme sahiptir. Söz konusu plan dönemindeki bilimsel araştırmalar sonucunda 1974 yılında Devlet Planlama Teşkilatı başkanlığında “Çevre Sorunları Daimi Danışma Kurulu” kurulmuştur. Çevre sorunlarıyla doğrudan görevli ilk kuruluş olan “Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı” 1978 yılında kurulmuş ve 1984 yılında “Çevre Genel Müdürlüğü” adını alarak hizmet vermeye başlamıştır. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde çıkarılan 1982 Anayasasında ise çevre hakkı ve çevrenin korunması ile ilgili ilk ifade yer almıştır (Avdan Yiğit, 2020: 6).

İlerleyen süreçlerde 1991 yılında Çevre Bakanlığı kurulmuş ve bakanlığa bağlı Yüksek Çevre Kurulu, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre İl Müdürlüğü, Mahalli Çevre Kurulu gibi kuruluşlar tanımlanmıştır. 2003 yılındaki yeni düzenleme ile de Çevre ve Orman Bakanlığı kurulmuştur (Karakoç, 2020: 7). Günümüzde bakanlığın ismi Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak güncellenmiş ve çevre politikalarının belirlenmesi, uygulanması, denetlenmesi ve çeşitli projelerin yürütülmesinden sorumlu ana kurum olarak faaliyetlerine devam etmektedir.

Ülkemizin çevre koruma politikaları, ulusal ve uluslararası düzeyde belirlenen çevresel standartlara uygun olarak sürekli olarak revize edilmekte ve güncellenmektedir. Bu çerçevede, sürdürülebilir kalkınma ve çevre koruma ilkeleri doğrultusunda çeşitli stratejiler ve projeler hayata geçirilmektedir.

Türkiye'nin çevre koruma politikaları, çeşitli yasal düzenlemeler ve stratejik planlar çerçevesinde şekillenmektedir. Bu politikalar, çevre sorunlarının önlenmesi, kontrol edilmesi ve çözümlenmesi amacını taşımaktadır. Çevre mevzuatı, çevre kanunu, stratejik plan ve programlar, sürdürülebilir kalkınma hedefleri, atık yönetimi, biyoçeşitliliğin korunması, su ve hava kalitesi yönetimi çevre koruma politikalarının temel unsurlarını oluşturmaktadır.

Türkiye, çevre koruma çabalarını uluslararası düzeyde koordine etmek ve küresel sorunlara karşı ortak çözümler bulmak adına çok sayıda uluslararası anlaşmalara ve protokollere taraf olmuştur.

Ülkemizin taraf olduğu uluslararası çevre sözleşmeleri, anlaşmalar ve protokoller “6. Türkiye Çevre Durum Raporu”nda aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Kunt, Gürbüzler ve Erkal, 2020).

- “Antarktika Sözleşmesi,
- Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (Floransa Sözleşmesi),
- Avrupa’nın Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarını Koruma Sözleşmesi (Bern Sözleşmesi),
- Akdeniz’in Deniz Ortamı ve Kıyı Bölgesinin Korunması Sözleşmesi (Barselona Sözleşmesi),
- Balina Avcılığının Düzenlenmesi Sözleşmesi (Balina Avcılığı Sözleşmesi),
- Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi),
- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDCS/UNFCCC),
- Kyoto Protokolü,
- Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC),
- Denizde Kara kaynaklı Kirliliğin Önlenmesi Sözleşmesi (Paris Sözleşmesi),
- Denizlerin Gemiler Tarafından Kirlenmesinin Önlenmesine Ait Sözleşme (Marpol 73/78),
- Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme (Dünya Mirası Sözleşmesi),
- Kalıcı Organik Kirleticilere (POPs) İlişkin Stockholm Sözleşmesi (Stockholm Sözleşmesi),
- Bazı Tehlikeli Kimyasalların ve Pestisitlerin Uluslararası Ticaretinde Ön Bildirimli Kabul Usulüne Dair Rotterdam Sözleşmesi,
- Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticareti Sözleşmesi (CITES Sözleşmesi),
- Ozon Tabakasının Korunmasına Dair Viyana Sözleşmesi,
- Özellikle Afrika’da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşmeyle Mücadele İçin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi),
- Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (Ramsar Sözleşmesi),

- Petrol Kirliliğinden Doğan Zararın Hukuki Sorumluluğu ile İlgili Uluslararası Sözleşme (Hukuki Sorumluluk Sözleşmesi-CLC 92),
- Petrol Kirliliği Zararlarının Tazmini İçin Bir Fonun Kurulmasıyla İlgili Uluslararası Sözleşme (Fon Sözleşmesi-FUND 1992),
- Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Sözleşme (Basel Sözleşmesi),
- Uzun Menzilli Sınır Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi,
- Avrupa’da Kirleticilerin Sınır aşan Geçişleri Gözlem ve Değerlendirme İş Birliği Programı (EMEP),
- Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu Uzun Menzilli Sınır ötesi Hava Kirliliği (CLRTAP) Sözleşmesi,
- Karadeniz’in Kirliliğe Karşı Korunması (Bükreş) Sözleşmesi
- Akdeniz’de Tehlikeli Atıkların Sınır ötesi Hareketleri ve Bertarafından Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesi Protokolü (İzmir),
- Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü,
- Olağanüstü Hallerde Akdeniz’in Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Yapılacak Mücadele ve İş Birliğine Ait Protokol,
- Akdeniz’de Gemi ve Uçaklardan Yapılan Boşaltımlardan ya da Denizde Yakmadan Kaynaklanan Kirlenmenin Önlenmesi ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Protokol,
- Karadeniz Deniz Ortamının Kara Kökenli Kirlenmelere Karşı Korunması (LBS) Protokolü,
- Karadeniz Bölgesi’nde Biyoçeşitlilik ve Peyzajın Korunması Protokolü,
- Karadeniz Deniz Ortamının Boşaltımlardan Kaynaklanan Kirlenmeye Karşı Korunması Protokolü,
- Karadeniz Deniz Ortamının Olağanüstü Durumlarda Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerin Kirlenmesiyle,
- Mücadele İş Birliğine Ait Protokol,
- Akdeniz’in Kara Kökenli Kaynaklardan Kirlenmeye Karşı Korunması Protokolü,
- Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu Endüstriyel Kazaların Sınıraşan Etkileri Sözleşmesi,
- Türkiye Cumhuriyeti’nin Avrupa Çevre Ajansı ve Avrupa Bilgi ve Gözlem Ağı’na Katılım Anlaşması,
- Akdeniz Eylem Planı.”

2.2.3. Türkiye mevzuatında çevre koruma

Cumhuriyetimizin kuruluşundan itibaren, Türkiye Cumhuriyeti anayasalarında çevre ile ilgili düzenlemelere yer verilmiş ancak Cumhuriyetin ilk yıllarında çevrenin korunmasındaki ilk yaklaşım insan sağlığının korunması bağlamında olmuştur. Bu nedenle çevrenin korunması konusuna “sağlık hakkı” başlığı altında yer verilmiş bunun sonucu olarak da çevrenin korunması ve denetlenmesi görev ve sorumluluğu Sağlık Bakanlığına verilmiştir (Akdur, 2005: 129)

Çevre konusuna 1961 Anayasası'nda "Üçüncü Bölüm, Sosyal ve İktisadi Haklar ve Ödevler, VII. Sağlık Hakkı" başlığı altında "*Madde 49- Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbî bakım görmesini sağlamakla ödevlidir. Devlet, yoksul veya dar gelirlî ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirleri alır.*" şeklinde değinilmiştir.

Cumhuriyet tarihinde ilk defa doğrudan çevre korumaya yönelik anayasal düzenleme 18 Ekim 1982 tarih ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda düzenlenmiştir. 1982 Anayasasında "Çevre hakkı" bağlamında düzenleme getirilmiştir. Anayasanın "Üçüncü Bölüm, Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler, VIII. Sağlık, çevre ve konut" başlığı altında 56. Madde'de doğrudan çevre korunmasına ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

"Madde 56- Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir. Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir."

1982 Anayasasında 56. Maddenin yanı sıra farklı birkaç madde de çevre ile ilgili hükümler içermektedir. Bu maddeler aşağıya çıkarılmıştır.

"Madde 43- Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir. Madde 44- Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tesbit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz. Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilemez ve ancak dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir. Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir. Madde 45- Devlet, tarım arazileri ile çayır ve mer'aların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi

artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır.

Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır.

Madde 57- Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözetken bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.

Madde 63- Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır.

Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir.

Madde 166- Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayi ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir.

Planda milli tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri, bu plana göre gerçekleştirilir.

Kalkınma planlarının hazırlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanmasına, uygulanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/23 md.) Ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında Cumhurbaşkanına istişari nitelikte görüş bildirmek amacıyla Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulur. Ekonomik ve Sosyal Konseyin kuruluş ve işleyişi kanunla düzenlenir.

Madde 168- Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir.

Madde 169- Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.

Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasi propaganda yapılamaz; münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz.

Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31/12/1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yapılamaz.”

1982 Anayasasında çevre ile ilgili düzenlemelerin fazla olduğu görülmekle birlikte söz konusu düzenlemelerin dağınık ve çevre hakkının da “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” başlığı altında verilmesi, ayrı bir başlık olarak ele alınmadığı görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında çevrenin korunması konusunda devlete ve vatandaşa görev ve sorumluluklar verilmekle ancak verilen görevin sınırlı ve insan merkezli olduğu değerlendirilmektedir (Akdur, 2005: 132).

Ülkemizde çevre koruma ve yönetimi, 1983 yılında yürürlüğe giren 2872 sayılı Çevre Kanunu ile temellendirilmiştir. Çevre kanunu ve çevre kanununa göre çıkarılmış tüzük, yönetmelik ve tebliğler, çevrenin korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla çeşitli düzenlemeler içermektedir. 2872 sayılı Çevre Kanunu, endüstriyel tesislerin çevreye etkilerinin kontrol altına alınmasını, atıkların kontrolü ve bertarafını, çevre kirliliğinin önlenmesini, doğal kaynakların etkili bir şekilde kullanılmasını ve çevre eğitiminin teşvik edilmesini amaçlamaktadır. Türkiye'nin çevre politikalarının temelini çevre kanunu oluşturmakta olup, çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği açısından önemli bir adım olarak görülmektedir.

Çevre kanununun amacı kanunda “*Madde 1- Bu Kanunun amacı, bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır.*” şeklinde ifade edilmiştir.

2872 sayılı Çevre Kanununda; çevrenin korunmasına, iyileştirilmesine ve kirliliğinin önlenmesine ilişkin genel ilkeler 3. Maddede belirlenmiş olup, söz konusu genel ilkeler aşağıya çıkarılmıştır.

“Madde 3 –(Değişik: 26/4/2006-5491/3 md.)

Çevrenin korunmasına, iyileştirilmesine ve kirliliğinin önlenmesine ilişkin genel ilkeler şunlardır:

- a) Başta idare, meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere herkes, çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi ile görevli olup bu konuda alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlüdürler.
- b) Çevrenin korunması, çevrenin bozulmasının önlenmesi ve kirliliğin giderilmesi alanlarındaki her türlü faaliyette; Bakanlık ve yerel yönetimler, gerekli hallerde meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparlar.
- c) Arazi ve kaynak kullanım kararlarını veren ve proje değerlendirmesi yapan yetkili kuruluşlar, karar alma süreçlerinde sürdürülebilir kalkınma ilkesini gözetirler.
- d) Yapılacak ekonomik faaliyetlerin faydası ile doğal kaynaklar üzerindeki etkisi sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde uzun dönemli olarak değerlendirilir.

e) Çevre politikalarının oluşmasında katılım hakkı esastır. Bakanlık ve yerel yönetimler; meslek odaları, birlikler, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşların çevre hakkını kullanacakları katılım ortamını yaratmakla yükümlüdür.

f) Her türlü faaliyet sırasında doğal kaynakların ve enerjinin verimli bir şekilde kullanılması amacıyla atık oluşumunu kaynağında azaltan ve atıkların geri kazanılmasını sağlayan çevre ile uyumlu teknolojilerin kullanılması esastır.

g) Kirlenme ve bozulmanın önlenmesi, sınırlandırılması, giderilmesi ve çevrenin iyileştirilmesi için yapılan harcamalar kirleten veya bozulmaya neden olan tarafından karşılanır. Kirletenin kirlenmeyi veya bozulmayı durdurmak, gidermek veya azaltmak için gerekli önlemleri almaması veya bu önlemlerin yetkili makamlarca doğrudan alınması nedeniyle kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan gerekli harcamalar 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre kirletenden tahsil edilir.

h) (Değişik:29/11/2018-7153/1 md.) Çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve giderilmesi, sıfır atığın yaygınlaştırılması, döngüsel ekonomi ilkelerinin uygulanması ve iklim değişikliği ile mücadele edilmesi için uyulması zorunlu standartlar ile vergi, harç, katılma payı, yenilenebilir enerji kaynaklarının ve temiz teknolojilerin teşviki, motorsuz veya elektrikli araçların teşviki, atıkların geri kazanımı ile artırılmış atıksuların yeniden kullanımının teşviki, geri kazanım katılım payı, plastik içerikli poşet veya ambalaj ve tek kullanımlık materyallerin kullanımının azaltılması, depozito uygulaması, emisyon ücreti, kirletme bedeli ve kirliliğin önlenmesine yönelik teminat alınması ve sera gazı emisyonlarının takibine yönelik karbon ticareti gibi piyasaya dayalı mekanizmalar ile ekonomik araçlar ve teşvikler kullanılır. (Değişik cümle:24/12/2020-7261/12 md.) Bu bentteki uygulamalara ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça belirlenir.

ı) Bölgesel ve küresel çevre sorunlarının çözümüne yönelik olarak taraf olduğumuz uluslararası anlaşmalar sonucu ortaya çıkan ulusal hak ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi için gerekli teknik, idarî, malî ve hukukî düzenlemeler Bakanlığın koordinasyonunda yapılır. Gerçek ve tüzel kişiler, bu düzenlemeler sonucu ortaya çıkabilecek maliyetleri karşılamakla yükümlüdür.

j) Çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevre sorunlarının çözümüne yönelik gerekli teknik, idarî, malî ve hukukî düzenlemeler Bakanlığın koordinasyonunda yapılır. 2690 sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Kanunu kapsamındaki konular Türkiye Atom Enerjisi Kurumu tarafından yürütülür.”

Söz konusu genel ilkeler, çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği için önemli bir çerçeve oluşturmakta ve çevre politikalarının belirlenmesinde rehberlik etmektedir. Bu ilkelerin uygulanmasıyla, çevre kirliliği azaltılması, doğal kaynakların etkin kullanımının teşvik edilmesi, sürdürülebilir kalkınma prensiplerinin benimsenmesi ve çevre bilincinin artırılması amaçlanmıştır. Ayrıca, kirletenin sorumluluğu ve çevresel maliyetlerin kirlenenden tahsil edilmesi ilkesiyle, çevreye zarar veren faaliyetlerin önlenmesi ve çevre dostu teknolojilerin kullanımının teşvik edilmesi sağlanmaktadır. Bu genel ilkeler, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi için kapsamlı bir yaklaşım sunarak, hem mevcut hem de gelecek nesillerin yaşam kalitesini artırmayı hedeflemektedir.

Çevre kanununda kirletme yasağı ile ilgili hüküm 8. Maddede, Çevrenin korunması amacıyla yapılması gereken faaliyet ve işlemler 9. Maddede, Denetim, bilgi verme ve bildirim yükümlüğü 12. Maddede, Cezai hükümler 20., 23-27. Maddelerde, kirletenin sorumluluğu 28.maddede ve teşvik ile ilgili hükümler 29. Maddede yer almaktadır.

Ayrıca, Çevre Kanunu'nun 10. Maddesinde çevresel etki değerlendirmesi sistemi sürecine, 11. Maddesi'nde faaliyeti gerçekleştirenlerin izin alma, atıkları arıtma, bertaraf etme yükümlülüklerine ve 30. Maddesinde çevre kirliliğinden haberdar olan kişilerin yetkili mercilere şikâyetle bulunma hakkına ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

Ülkemizde çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için Çevre kanununda yer alan hükümlerin yanı sıra çok sayıda yasal düzenlemede de çevre, doğa ve hayvanları korumaya yönelik hükümler yer almaktadır. Bu yasal düzenlemelerin birçoğuna Çizelge 2.1. ve Çizelge 2.2.'de yer verilmiştir.

Çizelge 2.1. Türkiye çevre mevzuatında kanunlar

Kanun Numarası	Kanun Adı	Kabul Tarihi
831	“Sular Hakkında Kanun”	28/4/1926
1593	“Umumi Hıfzıssıhha Kanunu”	24/4/1930
6831	“Orman Kanunu”	31/8/1956
167	“Yeraltı Suları Hakkında Kanun”	16/12/1960
775	“Gecekondü Kanunu”	20/7/1966
1380	“Su Ürünleri Kanunu”	22/3/1971
2863	“Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”	21/7/1983
2873	“Milli Parklar Kanunu”	9/8/1983
2960	“Boğaziçi Kanunu”	18/11/1983
3194	“İmar Kanunu”	3/5/1985
3213	“Maden Kanunu”	4/6/1985
383	“Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname”	19/10/1989
3621	“Kıyı Kanunu”	4/4/1990
4122	“Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu”	23/7/1995
4562	“Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu”	12/4/2000
4915	“Kara Avcılığı Kanunu”	1/7/2003
5199	“Hayvanları Koruma Kanunu”	24/6/2004
5237	“Türk Ceza Kanunu”	26/9/2004
5216	“Büyükşehir Belediyesi Kanunu”	10/7/2004
5262	“Organik Tarım Kanunu”	1/12/2004
5312	“Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Zararların Tazmini Esaslarına Dair Kanun”	3/3/2005
5326	“Kabahatler Kanunu”	30/3/2005
5393	“Belediye Kanunu”	3/7/2005
5403	“Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu”	3/7/2005
5627	“Enerji Verimliliği Kanunu”	18/4/2007
6502	“Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun”	7/11/2013
7261	“Türkiye Çevre Ajansının Kurulması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”	24/12/2020

Çizelge 2.2. Türkiye çevre mevzuatında yönetmelikler

Resmi Gazete Sayısı	Resmi Gazete Tarihi	Yönetmelik Adı
20594	03/08/1990	“Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik”
25406	18/03/2004	“Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği”
25569	31/08/2004	“Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği”
25682	26/12/2004	“Gemilerden Atık Alınması ve Atıkların Kontrolü Yönetmeliği”
25687	31/12/2004	“Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği”
25699	13/01/2005	“Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği”
25902	10/08/2005	“İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik”
26005	26/11/2005	“Tehlikeli Maddelerin Su ve Çevresinde Neden Olduğu Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği”
26047	08/01/2006	“Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği”
26150	26/04/2006	“Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Zararların Tazmini Esaslarına Dair Kanun Kapsamında Mal ve Hizmet Alımına İlişkin Yönetmelik”
26326	21/10/2006	“Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Zararların Tazmini Esaslarına Dair Kanunun Uygulama Yönetmeliği”
26357	25/11/2006	“Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği”
26724	08/12/2007	“Kum Çakıl ve Benzeri Maddelerin Alınması, İşletilmesi ve Kontrolü Yönetmeliği”
26739	27/12/2007	“Poliklorlu Bifenil ve Poliklorlu Terfenillerin Kontrolü Hakkında Yönetmelik”
26898	06/06/2008	“Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği”
27277	03/07/2009	“Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği”
27298	24/07/2009	“Türk Silahlı Kuvvetleri Çevre Denetimi Yönetmeliği”
27368	06/10/2009	“Bazı Akaryakıt Türlerindeki Kükürt Oranının Azaltılmasına İlişkin Yönetmelik”
27448	30/12/2009	“Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik”
27471	23/01/2010	“Madencilik Faaliyetleri ile Bozulan Arazilerin Doğaya Yeniden Kazandırılması Yönetmeliği”
27533	26/03/2010	“Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik”
27605	08/06/2010	“Toprak Kirliliğinin Kontrolü ve Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalara Dair Yönetmelik”

Çizelge 2.2.(devam) Türkiye çevre mevzuatında yönetmelikler

Resmi Gazete Sayısı	Resmi Gazete Tarihi	Yönetmelik Adı
27651	24/07/2010	“İyonlaştırıcı Olmayan Radyasyonun Olumsuz Etkilerinden Çevre ve Halkın Sağlığının Korunmasına Yönelik Alınması Gereken Tedbirlere İlişkin Yönetmelik”
27661	03/08/2010	“Evsel ve Kentsel Arıtma Çamurlarının Toprakta Kullanılmasına Dair Yönetmelik”
27721	06/10/2010	“Atıkların Yakılmasına İlişkin Yönetmelik”
27742	27/10/2010	“Atıksu Altyapı ve Evsel Katı Atık Bertaraf Tesisleri Tarifelerinin Belirlenmesinde Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik”
28257	07/04/2012	“Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik”
28358	19/07/2012	“Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik”
28444	17/10/2012	“Havza Yönetim Planlarının Hazırlanması, Uygulanması ve Takibi Yönetmeliği”
28712	19/07/2013	“Koku Oluşturan Emisyonların Kontrolü Hakkında Yönetmelik”
28848 Mükerrer	11/12/2013	“Maddelerin ve Karışımların Sınıflandırılması, Etiketlenmesi ve Ambalajlanması Hakkında Yönetmelik”
28848 2. Mükerrer	11/12/2013	“Maddelerin ve Karışımların Fiziko-Kimyasal, Toksikolojik ve Ekotoksikolojik Özelliklerinin Belirlenmesinde Uygulanacak Test Yöntemleri Hakkında Yönetmelik”
28862	25/12/2013	“Çevre Ölçüm ve Analiz Laboratuvarları Yeterlik Yönetmeliği”
28880	12/01/2014	“Alabalık ve Sazan Türü Balıkların Yaşadığı Suların Korunması ve İyileştirilmesi Hakkında Yönetmelik”
28910	11/02/2014	“Yüzeyel Sular ve Yeraltı Sularının İzlenmesine Dair Yönetmelik”
28962	04/04/2014	“Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği”
28994	08/05/2014	“İçme Suyu Temin ve Dağıtım Sistemlerindeki Su Kayıplarının Kontrolü Yönetmeliği”
29003	17/05/2014	“Sera Gazı Emisyonlarının Takibi Hakkında Yönetmelik”
29115	10/09/2014	“Çevre İzin ve Lisans Yönetmeliği”
29314	02/04/2015	“Atık Yönetimi Yönetmeliği”
29378	06/06/2015	“Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği”
29417	15/07/2015	“Maden Atıkları Yönetmeliği”
29418	16/07/2015	“Tehlikeli Maddelerin Demiryolu ile Taşınması Hakkında Yönetmelik”
29779	23/07/2016	“Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğine Karşı Suların Korunması Yönetmeliği”

Çizelge 2.2.(devam) Türkiye çevre mevzuatında yönetmelikler

Resmi Gazete Sayısı	Resmi Gazete Tarihi	Yönetmelik Adı
29959	25/01/2017	“Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği”
30004	11/03/2017	“Egzoz Gazı Emisyonu Kontrolü Yönetmeliği”
30025	01/04/2017	“Benzin ve Motorin Türlerinin Çevresel Etkilerine Dair Yönetmelik”
30031	07/04/2017	“Ozon Tabakasını İncelten Maddelere İlişkin Yönetmelik”
30032	08/04/2017	“Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği”
30082	31/05/2017	“Binaların Gürültüye Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik”
30105 Mükerrer	23/06/2017	“Kimyasalların Kaydı, Değerlendirilmesi, İzni ve Kısıtlanması Hakkında Yönetmelik”
30208	12/10/2017	“İçme ve Kullanma Suyu Temini ve Dağıtım Sistemleri Hakkında Yönetmelik”
30224	28/10/2017	“İçme-Kullanma Suyu Havzalarının Korunmasına Dair Yönetmelik”
30570	19/10/2018	“Çevre Etiketleri Yönetmeliği”
30595	14/11/2018	“Kalıcı Organik Kirleticiler Hakkında Yönetmelik”
30616	05/12/2018	“Benzin ve Naftanın Depolanması ve Dağıtılmasından Kaynaklanan Uçucu Organik Bileşik Emisyonlarının Kontrolü Yönetmeliği”
30674	02/02/2019	“Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği”
30674	02/02/2019	“Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliği”
30702	02/03/2019	“Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik”
30823	06/07/2019	“İçme Suyu Temin Edilen Suların Kalitesi ve Arıtılması Hakkında Yönetmelik”
30829	12/07/2019	“Sıfır Atık Yönetmeliği”
30899	25/09/2019	“Yüzme Suyu Kalitesinin Yönetimine Dair Yönetmelik”
30985	21/12/2019	“Atık Yağların Yönetimi Yönetmeliği”
30995 (4.Mükerrer)	31/12/2019	“Geri Kazanım Katılım Payına İlişkin Yönetmelik”
31008	14/01/2020	“Dip Tarama Malzemesinin Çevresel Yönetimi Yönetmeliği”
31288	28/10/2020	“Denizlerde Faaliyet Gösteren Balık Çiftliklerinin Çevresel Yönetimi Yönetmeliği”
31509	12/06/2021	“Çevre Denetimi Yönetmeliği”
31523	26/06/2021	“Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği”
31623	09/10/2021	“Atık Ön İşlem ve Geri Kazanım Tesislerinin Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik”

Çizelge 2.2.(devam) Türkiye çevre mevzuatında yönetmelikler

Resmi Gazete Sayısı	Resmi Gazete Tarihi	Yönetmelik Adı
31659	14/11/2021	“Tehlikeli Yüklerin Denizyoluyla Taşınması ve Yükleme Emniyeti Hakkında Yönetmelik”
31864	12/06/2022	“Binalar İle Yerleşmeler İçin Yeşil Sertifika Yönetmeliği”
31870	18/06/2022	“Tehlikeli Maddelerin Karayoluyla Taşınması Hakkında Yönetmelik”
31881	29/06/2022	“Florlu Sera Gazlarına İlişkin Yönetmelik”
31907	29/07/2022	“Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği”
32000	01/11/2022	“Çevre Yönetimi Hizmetleri Hakkında Yönetmelik”
32029	30/11/2022	“Çevresel Gürültü Kontrol Yönetmeliği”
32055	26/12/2022	“Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Yönetimi Hakkında Yönetmelik”
32036	07/12/2022	“Tersane, Tekne İmal ve Çekrek Yerlerinin Çevresel Yönetimi Hakkında Yönetmelik”

Ülkemizde sürdürülebilir çevre anlayışı ile çevrenin korunması kanun ve yönetmeliklerdeki hükümlerin yanı sıra birçok tebliğ ve genelge ile de desteklenmektedir.

2.2.4. Türkiye’de çevrenin korunması kapsamında etkin kurum ve kuruluşlar

Ülkemizde çevre yönetimi, çevrenin korunması ve çevre kirliliği ile mücadele kapsamında birçok sayıda kurum ve kuruluş faaliyet göstermektedir. Bu kurumlar, çevre politikalarının oluşturulması, uygulanması, denetlenmesi ve çevre bilincinin artırılması gibi alanlarda çalışmalar yürütmektedir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB) çevre koruma, atık yönetimi, su kaynaklarının korunması gibi konularda en etkin kurum olarak öne çıkmaktadır. ÇŞİDB’nin yanı sıra Tarım ve Orman Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı da çevrenin korunarak sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla faaliyetlerini yürütmektedir.

Türkiye’de çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi amacıyla faaliyet gösteren ve bu konuda çalışan Sivil Toplum Kuruluşu (STK) kapsamında çok sayıda dernek, vakıf, meslek kuruluşları ve bunlara benzer yapılanmalar da mevcuttur. Bu kuruluşlardan bazıları;

- “Türkiye Çevre Vakfı (TÇV)”,
- “Türkiye Tabiatını Koruma Derneği (TTKD)”,
- “Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF)”,
- “Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)”,
- “Çevre Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL)”,
- “Türkiye Ormancılık Derneği, Yeşil Bisikletliler, Deniz Temiz Derneği (TURMEPA)”,
- “Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı (ÇEVKO)”,
- “Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği (TAPDER)”’dir (Şeşen, 2015).

Ülkemizde yerel yönetimlerde çevre konusunda belediyeler, il özel idareleri, bakanlıklara bağlı il müdürlükleri faaliyet göstermekle birlikte kırsal kesimde de çevresel suçlarla mücadele edilebilmesi ve çevresel güvenliğin sağlanabilmesi maksadıyla kolluk birimlerine görev ve sorumluluklar yüklemiştir.

2.3. Dünya’da Genel Kolluk ve Çevre Koruma

Çevre ve doğanın korunması ile ilgili uluslararası örnekler incelenirken özellikle ülkemizde yer alan kolluk teşkilatlarına benzer yapıda olan ülkelerin seçilmesine dikkat edilmiştir. Tez çalışmasında örnek kolluk birimi olarak Türk Jandarması belirlendiğinden diğer ülkelerdeki benzer jandarma teşkilatları incelenmiştir. Bu kapsamda 2002 yılında Jandarma Çevre Koruma timlerinin kuruluşu aşamasında mevzuatı, teşkilatı ve eğitim programları incelenen İspanya Guardia Civil SEPRONA (Jandarma Doğa Koruma) birimi ile İtalyan ve Portekiz çevre koruma birimleri ön plana çıkarılmıştır.

2.3.1. İspanya (Guardia Civil)

İspanya’da ilk ulusal kolluk kuvveti olan Guardia Civil, 1844 yılında kurulmuştur. Kuruluşundan itibaren sürekli değişip gelişmekte olan teşkilat terörle mücadele, karayolu trafik kontrolü, kıyı, sınır ve kara sularının korunması, çevre koruma veya dağ kurtarma gibi sorumlulukları da üstlenmiştir. Teşkilat içinde uzmanlaşmış birimler arasında Denizcilik Hizmetleri, Dağ Kurtarma Hizmetleri, Hava Hizmetleri, Bomba İmha Hizmetleri, GAR (Erken Müdahale Grubu) veya Çevre Koruma Hizmetleri’ni (SEPRONA) yer almaktadır

(International Association of Gendarmeries and Police Forces with Military Status (FIEP), 2024).

SEPRONA, çevre, doğa ve yaban hayatın korunması, su kaynaklarının korunması, orman yangınlarıyla mücadele, atık yönetimi ve çevre suçlarının önlenmesi ve soruşturulması amacıyla 1988 yılında kurulmuştur. SEPRONA, küresel düzeyde çevre koruma stratejisine sahip olan, bu konularda farkındalık yaratan, önleyen, idari gözetim faaliyetlerini yürüten bir birim olup temel olarak, çevreyle ilgili konularda kanunen suçları soruşturmaktan sorumludur (Guardia Civil, 2024).

SEPRONA'nın merkezi teşkilatında, bölgesel birimlere önemli operasyonlarda destek sağlayan Merkezi Çevre Operasyonel Birimi (UCOMA) bulunmaktadır. İl düzeyinde ise teknik ofis, doğa koruma ekipleri ve doğa koruma devriyeleri bulunmaktadır. Teknik ofis ekibi illerde bulunan birimlerde koordine sağlamakta ve birimlere destek olmakta, doğa koruma ekipleri çevresel saldırıların tespiti, ölçümü ve araştırılmasında görev almakta, doğa koruma devriyeleri çevresel saldırıların önlenmesi, izlenmesi ve raporlanması görevini üstlenmektedir (Ministerio de Transición Ecológica y Lucha Demográfica, 2024).

Kurulduğu ilk zamanlar kırsal kesimde özel bir Guardia Civil birimi olarak ATV motosikletleriyle tanınan SEPRONA, faaliyet alanını geliştirerek kirlilik, orman yangınları, türlerin uluslararası kaçakçılığı vb. yasa dışı faaliyetlerle de ilgilenmiştir. Yenilikçi polis soruşturma yöntemleri ve son teknoloji araçlarla suçları tespit etme yeteneklerini geliştirmiştir. Bu süreçte, DNA eşleşmesine dayalı uzman raporları, fildişi analizleri ve yaş belirleme amacıyla Karbon 14 tekniğinin kullanımı gibi ileri düzey teknikler uygulanmaktadır. Ayrıca, ahşap türlerinin tanımlanması için özel adli analizler de gerçekleştirilmektedir. Bu yenilikçi yaklaşımlar ve teknolojiler, SEPRONA'nın özel birimlerinin çeşitli suç türlerini tespit etme kabiliyetlerini artırmakta ve daha etkili çalışmalar yürütmelerini sağlamaktadır (Rego, 2021).

2.3.2. İtalya (Arma dei Carabinieri)

1814 yılında kurulan Arma dei Carabinieri bünyesinde, çevre, toprak ve suyun korunması ile tarım-gıda sektöründe güvenlik ve denetim faaliyetleri yürüten, bölgesel organizasyonun desteğiyle görev alan ve yüksek uzmanlığa sahip departmanlardan oluşan Orman, Çevre ve

Tarımsal Gıda Birim Komutanlığı (Comando Unità Foreste, Ambiente e Agroalimentare) 2016 yılında kurulmuştur. Bu komutanlık, tarımsal gıda ve ormancılığın güvenliği ve korunması konularında, hiyerarşik olarak Carabinieri Genel Komutanı'na ve işlevsel olarak Tarım, Gıda ve Ormancılık Politikaları Bakanı'na bağlı olmakla birlikte Çevre ve Kara, Deniz ve Turizmin Korunması Bakanlığı da söz konusu komutanlığı sınırlı olarak kullanabilmektedir (Carabinieri, 2024).

Orman, Çevre ve Tarımsal Gıda Birim Komutanlığı'nın kurulmasıyla birlikte kısa bir süre sonra Devlet Ormancılık Birlikleri de Carabinieriye katılmıştır. Orman, Çevre ve Tarımsal Gıda Birim Komutanlığı bünyesinde Orman Koruma ve Parklar için Carabinieri Komutanlığı, Biyoçeşitliliğin Korunması için Carabinieri Komutanlığı, Çevre Koruma ve Ekolojik Geçiş için Carabinieri Komutanlığı ve Tarımsal Gıdayı Koruma Carabinieri Komutanlığı birimleri bulunmaktadır (Carabinieri, 2024).

Orman Koruma ve Parklar için Carabinieri Komutanlığı, denetim sorumluluğuna sahip olup tüm ormancılık birimlerini tek bir komuta altında toplamaktadır. Ayrıca bünyesinde yaklaşık 83 Orman Carabinieri Grubu ve 5 Doğa Suçla Mücadele Merkezi (PA-CT-AG-CA-UD) bulunmaktadır. Bu grup ve merkezlerde ise Çevre, Tarım-Gıda ve Orman Polisinin (NIPAAF) Soruşturma Birimleri yer almaktadır. Carabinieri Biyoçeşitliliğin Korunması Komutanlığı, 130 eyaletin doğa rezervindeki biyolojik çeşitliliğin korunmasını, CITES (Nesli Tehlike Altındaki Türlerin Uluslararası Ticaretine İlişkin Washington Sözleşmesi)'in uygulanmasını sağlamakla görevlidir. Söz konusu komutanlık Carabinieri Biyoçeşitlilik ve CITES Gruplarının yönetim, koordinasyon ve kontrol işlevlerini yerine getirmektedir. Bu gruplar da kendi içerisinde çok sayıda departmanlardan oluşmaktadır. Çevre Koruma ve Ekolojik Geçiş Komutanlığı, korunan alanlarda meydana gelen kirlilik, kaçak yapılaşma ve imha faaliyetleri mücadele ile atık ve atık döngüsünün denetimi, çevresel bozunmayla mücadele kapsamında görev yapmaktadır. Son olarak Tarımsal Gıdayı Koruma Komutanlığı, merkezi düzeyde 5 adet departmandan oluşmakta olup ürün kontrolleri ve yasa dışı çıkarların önlenmesini sağlamaktadır (Carabinieri, 2024).

2.3.3. Portekiz (Guarda Nacional Republicana-GNR)

Ulusal Cumhuriyet Muhafızları kırsal ve kentsel alanlarda kamu düzenini sağlamak, güvenliği temin etmek ve ülkenin genel iç güvenliğine katkıda bulunmak amacıyla 1911

yılında kurulmuştur. GNR bünyesinde çevrenin, ormanların ve doğal mirasın korunması, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamak ve çevre suçlarıyla mücadele etmek amacıyla Doğa ve Çevre Koruma Hizmeti (SEPNA) kurulmuştur. SEPNA, Portekiz genelinde bölgesel olarak organize edilmiştir ve her bölgenin kendi çevre koruma birimi bulunmaktadır. Ayrıca SEPNA bünyesinde ilk müdahale hattını oluşturan operasyonel hizmetleri yürüten Çevre Koruma Birimleri (NPA) bulunmaktadır. NPA bünyesinde Doğa ve Çevre Koruma ekibi (EPNA), Belirli Bölgelerde Doğa ve Çevre Koruma Ekibi (EPNAZE), Denizcilik ve Çevresel Dalış Ekibi (ENMA), Orman Koruma Ekibi (EPF) yer almaktadır (Guarda Nacional Republicana (GNR), 2024).

2.4. Türkiye’de Genel Kolluk ve Çevre Koruma

Kolluk; genel olarak, kamu düzenini sağlayan, koruyan, kollayan, suçları ve suçluları tespit eden, yakalayan ve bu doğrultuda da ilgili kurumlara yardımcı olma görevini yürüten teşkilat olarak tanımlanmaktadır Kolluk kavramı bir taraftan yukarıdaki görevleri yerine getiren teşkilatı tanımlarken diğer taraftan da bu görevleri yerine getiren kamu görevlilerini de kapsamaktadır (Dündar, 1988:1). 6713 Sayılı “*Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması Hakkında Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik*”te de kolluk; “*Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı teşkilâtında, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlamak için kanunların ve kanunlara dayanarak yetkili makamların verdiği görevleri yerine getiren personel ve görevlileri*” olarak tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumuna göre kolluğun tanımı ise “*güvenliği sağlamakla görevli polis veya jandarma, zabıta*” dır.

Kolluk çeşitleri; genel olarak adli ve idari kolluk olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ancak her iki kolluk görevini de aynı personel yürütmektedir. Uygulama esnasında adli ve idari kolluk ayrımı sadece görevler bakımından ele alınmaktadır. Yani idari görev kapsamında önleyici hizmet yapan kolluk personeli bir suçla karşılaştığı zaman adli hizmeti de yerine getirmekte, adli hizmeti yapan kolluk personeli de aynı şekilde idari görevleri yerine getirmektedir. İdari kolluğun görevi, kamu düzeninin korunmasına yönelik olduğu için suçun işlenmeden önce önlenmesini sağlamaktadır. Adli kolluk ise suç işlendikten sonra ortaya çıkmaktadır. Delilleri ile birlikte suçluları adli mercilere adli kolluk teslim etmekte ve suçluların yakalanması ve cezalandırılmasını amaçlamaktadır (Fidan, 2020)

Kolluk kuvvetleri adli ve idari kolluk kuvvetleri olarak sınıflandırıldıktan sonra idari kolluk kuvvetleri de kendi arasında sınıflandırılmaya tabi tutulmuştur. Yapılan araştırmalar neticesinde idari kolluğun sınıflandırılmasının çeşitlilik arz ettiği tespit edilmiştir. Bazı kaynaklarda idari kolluk kuvvetleri; genel kolluk ve özel kolluk kuvvetleri olarak ikiye ayrılırken bazı kaynaklarda ise genel kolluk, özel kolluk ve yardımcı kolluk kuvvetleri olarak üçe ayrılmıştır. 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'na göre Kolluk kuvvetleri Umumi (Genel) kolluk Kuvvetleri ve Hususi (Özel) Kolluk kuvvetleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Anılan kanunda silahlı kuvvet olan polis ve jandarma genel kolluk kuvveti olarak, genel kolluk haricinde bulunan kendi kanunlarına göre teşekkül edilen ve belirli görevleri yerine getiren diğer kolluk kuvvetleri olarak tanımlanmıştır.

Çalışmada kolluk kuvvetlerinin genel kolluk, özel kolluk ve yardımcı kolluk olacak şekilde üçe ayrıldığı dikkate alınmış olup teşkilat şeması Şekil 2.4.'te görülmektedir. Genel kolluk içerisinde Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı; Özel kolluk içerisinde Milli İstihbarat Teşkilatı, Gümrük Muhafaza Kolluğu, Belediye Zabıtalrı, Orman Muhafaza Kolluğu, Limanlar Kolluğu ve Özel Güvenlik Teşkilatı; Yardımcı Kolluk içerisinde ise; çarşı ve mahalle bekçileri, köy muhtarları, köy korucuları, gemi kaptanları, kıy bekçileri ve çiftçi mallarını koruma bekçileri yer almaktadır.

Ülkemizde genel emniyetin, asayişin, ahlakın, kamu düzeninin ve huzurun sağlanması ve bu değerlerin korunması için mevzuatlarda kendilerine yüklenen görev ve sorumluluklarını yerine getiren kolluk kuvvetleri genel kolluk kuvvetlerini oluşturmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere genel kolluk kuvvetleri Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'dır. Sahil Güvenlik Komutanlığı barış dönemlerinde genel kolluk faaliyetleri yürütmektedir. Belirlenen belediye mücavir alanı içerisinde polis, belirlenen kırsal alanlarda Jandarma, sahil ve göllerde ise Sahil Güvenlik Komutanlığı görev yapmaktadır (Karakurt ve Bal, 2013).

Genel kolluk kuvvetlerine yukarıdaki genel görevlerin yanı sıra çevre ve doğal hayatın korunması kapsamında da görev ve sorumluluklar yüklenmiştir.

Şekil 2.4. Kolluk kuvveti teşkilat şeması (Erbay, 2020)

2872 sayılı Çevre Kanunu 8. Maddesine göre;

“Madde 8- Her türlü atık ve artığı, çevreye zarar verecek şekilde, ilgili yönetmeliklerde belirlenen standartlara ve yöntemlere aykırı olarak doğrudan ve dolaylı biçimde alıcı ortama vermek, depolamak, taşımak, uzaklaştırmak ve benzeri faaliyetlerde bulunmak yasaktır. Kirlenme ihtimalinin bulunduğu durumlarda ilgililer kirlenmeyi önlemekle; kirlenmenin meydana geldiği hallerde kirlen, kirlenmeyi durdurmak, kirlenmenin etkilerini gidermek veya azaltmak için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdürler.”

Aynı kanunun 12. Maddesinde;

“Madde 12- Bu Kanun hükümlerine uyulup uyulmadığını denetleme yetkisi Bakanlığa aittir. Gerektiğinde bu yetki, Bakanlıkça; il özel idarelerine, çevre denetim birimlerini kuran belediye başkanlıklarına, Denizcilik Müsteşarlığına, Türkiye Çevre Ajansına, Emniyet Genel Müdürlüğüne, Jandarma Genel Komutanlığına ve Sahil Güvenlik Komutanlığına (...) [13] devredilir. Denetimler, Bakanlığın belirlediği denetim usûl ve esasları çerçevesinde yapılır.”

hükmü yer almaktadır.

Genel Kolluk kuvveti olarak çevre, doğa ve hayvanları koruma kapsamında Jandarma Genel Komutanlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde çevre koruma timleri/polisleri, Sahil Güvenlik Komutanlığı'nda ise Sahil Güvenlik Bot Komutanlıkları aktif olarak görev yapmaktadır.

2.4.1. Emniyet Genel Müdürlüğü

2559 Sayılı “Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu”nun 1.Maddesine göre polis;

“Madde 1- asayışı amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatini temin eder. Yardım isteyenlerle yardıma muhtaç olan çocuk, alil ve acizlere muavenet eder. Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ve ilgili mevzuatın kendisine verdiği vazifeleri yapar.”

Aynı kanunun 2.Maddesinde polisin genel emniyet kapsamındaki görevleri iki kısma ayrılmıştır. Bu görevler; “*Madde 2 A) Kanunlara, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine, yönetmeliklere, Hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce bu kanun hükümleri dairesinde önünü almak, B) İşlenmiş olan bir suç hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmak...*” olarak tanımlanmıştır. Söz konusu maddelerde polisin adli ve idari görevleri vurgulanmaktadır. Polisin görevleri arasında asayişin sağlanması kapsamında çevre, doğa ve hayvanların korunması kapsamındaki faaliyetler de yer almaktadır.

Çevre, doğa ve hayvanları koruma ve çevreye, doğaya ve hayvanlara karşı işlenen suçlar ile mücadele kapsamında Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı bünyesinde Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Şube Müdürlüğü, 81 il ve ilçelerinde de ise Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Büro Amirlikleri İçişleri Bakanlığının talimatı ile 2020 yılında kurulmuştur. Birimlerde toplam 2021 yılı itibariyle 2038 personel görev yapmakta ve 90 donanımlı araç bulunmaktadır (Asayiş Daire Başkanlığı, 2021).

Kuruluşundan bir süre sonra çevre, doğa ve hayvanların korunması için gerçekleştirilen hizmetlerin daha verimli bir şekilde yerine getirilebilmesi, suç ve kabahatlerin önlenbilmesi ve bu konudaki paydaş kurumlar ve STK ile koordinasyonun üst düzeylere çıkarılması amacıyla “*Ankara’da Çevre, Doğa ve Hayvanlara Karşı İşlenen Suçlarla Mücadele Çalıştayı*” düzenlenmiştir (Asayiş Daire Başkanlığı, 2021).

Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Büro Amirliğinin görevleri kısaca,

- Çevre, doğa ve hayvanlara karşı işlenecek suçları engellemek,
- Hayvanlara kötü davranma, eziyet etme; onları dövme, dövüştürme, aç ve susuz bırakma, acı çektirme, gücünü aşan fillere zorlama gibi olayları önlemek,
- Sorumluluk alanı içerisindeki ihbar ve şikâyetlere intikal etmek ve değerlendirmek
- Görev alanındaki çevreye ve doğaya karşı olumsuz etkisi olan her türlü faaliyetler kapsamında yetkileri dâhilinde işlem yapma ve diğer yetkili birimlere bilgi vermek,

her türlü önleme karşı suç işlenmesi durumunda gerekli idari ve adli işlemlerin yapılması sağlamak olarak sıralanabilmektedir (Çorum İl Emniyet Müdürlüğü, 2020).

2.4.2. Sahil Güvenlik Komutanlığı

Sahil Güvenlik Komutanlığı, 09 Temmuz 1982 tarih ve 2692 sayılı “Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu”nun kabul edilmesi ile 13 Temmuz 1982 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak kurulmuştur. 1985 yılına kadar Jandarma Genel Komutanlığına bağlı olarak görev yapan ve 1985 yılından itibaren Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) içerisinde, barış zamanlarında görev ve hizmet bakımından İçişleri Bakanlığına bağlı olarak, savaş zamanlarında ve olağanüstü hal durumlarında ise Deniz Kuvvetleri Komutanlığı emrine girecek silahlı bir güvenlik kuvvetidir. Sahil Güvenlik Komutanlığının görev alanları aşağıda verilmiştir.

- “Ülkemizin bütün sahilleri,
- İç suları olan Marmara Denizi, İstanbul ve Çanakkale Boğazları,
- Liman ve körfezlerimiz,
- Karasularımız
- Münhasır ekonomik bölgesi,
- Ulusal ve uluslararası hukuk kuralları uyarınca egemenlik ve denetimimiz altında bulunan tüm deniz alanları”dır (Sahil Güvenlik Komutanlığı, 2024).

Sahil Güvenlik Komutanlığı; silahlı bir genel kolluk kuvveti olarak 25 Temmuz 2016 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile doğrudan İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır (Sahil Güvenlik Komutanlığı, 2024).

Deniz ve deniz çevresinin kirliliğinin önlenmesi ve korunması kapsamında faaliyetlerini yürüten Sahil Güvenlik Komutanlığı 2018-2024 yılları arasında 815 adet deniz kirliliği tespit etmiş ve 568 adetine işlem uygulamıştır (Sahil Güvenlik Komutanlığı, 2024).

2.4.3. Jandarma Genel Komutanlığı

2803 Sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu 7. maddesinde;

“Jandarmanın sorumluluk alanlarında genel olarak görevleri şunlardır.

a) Mülki görevleri;

Emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamak, kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek, suç işlenmesini önlemek için gerekli tedbirleri almak ve uygulamak, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin dış korunmalarını yapmak, (b) ve (c) bentlerinde belirtilen görevler dışında kalan ve diğer kanun ve nizam hükümlerinin icrası ile bunlara dayalı emir ve kararlarla Jandarmaya verilen görevleri yapmak.

b) Adli görevleri;

İşlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmek.

c) Askeri görevleri;

Kanunlarla ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle verilen askeri hizmetleri yerine getirmek.”

hükmü yer almaktadır.

Jandarmaya, anılan kanundaki adli ve askeri görevleri dışında çevre, doğa ve hayvanların korunması kapsamında da görev ve sorumluklar yüklenmiştir. Söz konusu görevler “...diğer kanun ve nizam hükümlerinin icrası...” kapsamında yerine getirilmektedir.

Çevre ve doğal hayatın korunması maksadıyla 2020 yılında Jandarma Genel Komutanlığı Asayiş Daire Başkanlığı bünyesinde Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Şube Müdürlüğü teşkil edilmiştir. Ancak Jandarma Genel Komutanlığı çevrenin ve doğal hayatın korunmasında sorumluluğunu 2002 yılından beri aktif bir şekilde yerine getirmektedir (Avcı, Dölkeleş ve Gedikoğlu, 2023).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

3.1.1. Jandarma Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin kuruluşu

Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde 2872 Sayılı Çevre Kanunu'na aykırılı fiillerin tespiti, gürültü kirliliğinin kontrolü ve doğal hayatın ve koruma altına alınan alanların korunması amacıyla ilk olarak 2002 yılında (17) İl Jandarma Komutanlığında “Çevre Koruma Timleri” teşkil edilmiştir. Yine 2002 yılında Balıkesir-Manyas Gölü, Konya-Tuz Gölü ve Samsun-Kızılırmak Havzasında çevrenin korunması ve çevre kirliliği ile mücadele maksadıyla Samsun, Balıkesir ve Konya İl J.K.lıklarında “Jandarma Doğal Hayatı Koruma Takımları” teşkil edilmiştir. Ancak Jandarma Doğal Hayatı Koruma Takımları 2011 yılında lağvedilmiştir (Avcı, Dölkeleş ve Gedikoğlu, 2023).

2002 yılından itibaren kademeli bir şekilde 2019 yılına kadar (38) İl Jandarma Komutanlığı bünyesinde kadrolu (41) Çevre Koruma Timi kurulmuştur.

Harita 3.1. 2019 yılına kadar Jandarma çevre koruma timlerinin teşkil edildiği iller (Jandarma Genel Komutanlığı)

2002 yılında teşkil edilen Jandarma Çevre Koruma Timleri 2018 ve 2019 yıllarında 39 ilde, 41 çevre koruma timi kadrolu olarak, 42 ilde ise personel ikiz görevli olarak faaliyetlerine devam etmiştir (Jandarma Genel Komutanlığı, 2019, 2020)

2020 yılında 50 ilde 50 kadrolu çevre koruma timi, 31 ilde ise personel ikiz görevli olarak çevre, doğa ve hayvanları koruma faaliyetlerine devam etmiştir (Jandarma Genel Komutanlığı, 2021).

2020 yılında Çevre Koruma Timleri, Jandarma Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timleri'ne (ÇDHKT) dönüştürülmüştür. Türkiye genelinde ÇDHKT, çevresel güvenliğin sağlanması kapsamında çevresel suçlarla mücadele edilmesi amacıyla kurulmuştur (Bilgili, 2021).

İçişleri Bakanlığı talimatıyla 2020 yılı Temmuz ayında (81) İl J.K.lığı Asayiş Şube Md.lükleri bünyesinde Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timi kurulması maksadıyla (50) Çevre koruma timi reorganize edilmiş ve (31) ÇDHKT kurulmuştur (Avcı, Dölkeleş ve Gedikoğlu, 2023).

2021 ve 2022 yılında ise 81 ilde 81 ÇDHKT kadrolu olarak faaliyetlerine devam etmektedir (Jandarma Genel Komutanlığı, 2022, 2023). Timler, çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi, ekolojik denge ve doğal hayatın korunması, hayvanların korunması ve çevre bilincinin geliştirilerek yaygınlaştırılması konularında çalışmaktadır. Söz konusu koruma faaliyetleri kapsamında il jandarma komutanlıkları bünyesinde modern malzemeler alınmıştır (Jandarma Genel Komutanlığı, 2021).

3.1.2. Jandarma Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin görevleri

ÇDHKT, Jandarmanın sorumluluk bölgesi içerisinde yer alan çevrenin, doğanın ve hayvanların korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi, halkın çevre bilincinin geliştirilmesi, ekolojik dengenin korunması ve çevreye karşı işlenen suç ve kabahatler kapsamında faaliyetlerde bulunmaktadır (Çanakkale İl Jandarma Komutanlığı, 2019). Ayrıca timler çevre, doğa ve hayvanlara karşı işlenen suç ve kabahatler ile ilgili adli ve idari işlemlerin yürütülmesi konusunda il Jandarma Komutanlıkları personeline yardımcı olmakta, bilgi ve eğitim desteği sağlamakta ve icra edilecek faaliyetler bakımından personeli yönlendirerek ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına destek sağlamayı amaçlamaktadır (Avcı, Dölkeleş ve Gedikoğlu, 2023).

ÇDHKT'lerinin görev ve sorumlulukları İl Jandarma Komutanlıkları web siteleri incelenerek aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

- Sorumluluk alanında meydana gelmesi muhtemel çevre kirliliğini takip ederek gerekli kontrolleri yapmak ve tedbirleri almak,
- Su kirliliğine sebep olabilecek deşarj ve atıkları tespit etmesi durumunda, tespit tutanağını Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü'ne teslim etmek
- Koruma altına alınan alanları ve canlı türleri ile ilgili olarak avlanma, kaçakçılık ve toplama faaliyetleri için önlem almak
- Mevzuata uygun olarak tehlikeli atık ve kimyasalların taşınmasını kontrol etmek,
- Kültür ve tabiat varlıkları ile av hayvanları kaçakçılığı suçu işlenmesi durumunda suçları tespit etmek,
- Mahalli Çevre Kurulu (MÇK) kararları kapsamındaki görevlerini yürütmek,
- İşlenmesi durumunda kaçak yapılaşma ve orman suçlarını tespit etmek,
- Taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarına karşı işlenen suçları tespit etmek,
- Orman yangını önleyici faaliyetleri belirlemek, orman yangını çıkması durumunda yangın nedenlerini araştırarak tespit etmek,
- Orman alanlarında ve Sit alanlarında kaçak yapıların tespiti durumunda suçları tespit etmek,
- “Kara Avcılığı Kanunu” ve “Merkez Av Komisyonu” kararlarına aykırı durumlarda suçları tespit etmek,
- Su Ürünleri Kanunu'na aykırı durumları kontrol etmek, suçları ve durumu tespit etmek,
- Sorumluluk bölgesinin çevre envanterini çıkarmak,
- Hassas bölgeler için kirliliği önleyici tedbirleri belirlemek ve sonuçlarını ilgili makamlara bildirmek,
- Çevrenin korunması kapsamında kurum içinde ve dışında eğitim ve teknik konularda destek sağlamaktır.

3.1.3. Çevre doğa ve hayvanları koruma maksadıyla geliştirilen mobil uygulama

Çevre ve doğal hayatın korunması kapsamında timlerin mücadelesi, halkın paydaş olarak katılımına olanak sağlayan HAYDİ (Hayvan Durum İzleme) Uygulaması ile gerekli altyapı sağlanarak desteklenmiştir (Bilgili, 2021).

HAYDİ; 28/07/2020 tarihinde hizmete giren ve çevreye, doğaya ve hayvanlara karşı işlenen suçların engellenmesi, bu konuda halkın duyarlılığının artırılarak çevre suçlarıyla ilgili mücadeleye ortak edilmesi amacıyla oluşturulan mobil uygulamadır (Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı, 2020).

HAYDİ Mobil uygulaması ile çevre, doğa ve hayvanlar ile ilgili idari veya adli işlem yapılması gereken konularda kolluk kuvvetlerine anlık olarak ihbarda bulunabilmektedir (Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı, 2020). Söz konusu uygulama ile Vatandaşlar HAYDİ mobil uygulamasının yer aldığı cihaz konum bilgisini açarak 112 Acil Çağrı Merkezine ulaşabilmekte ve Çevre, doğa ve hayvanlara karşı işlenen suç ve kabahatler kapsamında ihbar ve şikâyetlerde bulunarak olay yerine ÇDHKT'nin sevk edilmesini sağlayabilmektedir (Avcı, Dölkeleş ve Gedikoğlu, 2023).

Vatandaşlar tarafından Resim 3.1.'deki aşamalar takip edilerek Çevre, Doğa ve Hayvanlar ilgili ihbarda bulunulabilmektedir.

Resim 3.1. HAYDİ mobil uygulaması arayüzü ekran görüntüsü (Erişim: 04.03.2024)

3.1.4. Jandarma Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin araç ve teçhizatı

Teşkil edilen her bir time ait birer adet (4x4) arazi aracı bulunmakta ve araçların üzerinde HAYDİ uygulaması tanıtım amblemi yer almaktadır. Aracın arka bölümünde hayvanları yakalama aparatı ile ikili hayvan taşıma demir kafesi bulunmaktadır. Timlerin kendilerine ait logosu ve tim çalışanlarının görev yelekleri mevcuttur. Timler, kendilerine tertip edilen muhabere ve lojistik malzemelerini kullanmaktadır. Ayrıca görev özelliğine göre fotokapan ve drone hava araçlarını ilgili şubelerle koordine kurarak kullanmaktadırlar (Avcı, Dölkeleş ve Gedikoğlu, 2023).

3.1.5. Jandarma Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin hukuki dayanakları

Çevre ve doğal hayatın korunmasında, çevre koruma timleri Kanun ve Yönetmeliklerden yetki almakta olup, çevre suç ve kabahati tespit edildiğinde, suça el konulmakta, şüpheliler hakkında tanzim edilen tespit tutanağı, kroki ve deliller, (fotoğraf, film, vb.) cezai işlem yapılmak üzere mülki/adli makamlara iletilmektedir.

Söz konusu işlemler için timlerin hukuki dayanakları aşağıdaki kanun ve yönetmeliklerdir.

- “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası”,
- “2803 Sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu”,
- “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu”,
- “5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu”,
- “2872 Sayılı Çevre Kanunu”,
- “775 Sayılı Gecekondu Kanunu”,
- “3194 Sayılı İmar Kanunu”,
- “1380 Sayılı Su ürünleri Kanunu”,
- “4342 Sayılı Mera Kanunu”,
- “3213 Sayılı Maden Kanunu”,
- “2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”,
- “5996 Sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu”,
- “4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu”,
- “2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma”

- “6831 Sayılı Orman Kanunu”,
- “3621 Sayılı Kıyı Kanunu”,
- “618 Sayılı Limanlar Kanunu”,
- “167 Sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun”,
- “2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu”,
- “4122 Sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu”,
- “3091 Sayılı Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun”,
- “3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun ve 6777 Sayılı Zeytinciliğin ıslahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında 3573 Sayılı Kanunun Sakız ve Nevileriyle Harnupluklara da Teşmiline Dair Kanun”,
- “5326 Sayılı Kabahatler Kanunu”,
- “5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu”,
- “1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu”,
- “Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Yönetmeliği”,
- “Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği”.

3.1.6. Jandarma Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin işlenen suç ve kabahatlere karşı hareket tarzı

Gerek yapılan ihbarlar gerekse devriye esnasında suç ve kabahat tespit edilmesi durumunda olaya müdahale edilerek gerekli acele ve koruma altına alma önlemleri uygulanmaktadır. Tespit edilen suç veya kabahate ilişkin fotoğraf, video çekimi vb. yöntemler kullanılarak olay yeri tespit tutanağı hazırlanmaktadır. Tim Komutanlıkları dışındaki jandarma personelinin olay ve suç tespitinde bulunması ve eğitilmiş (kurs görmüş) personel desteğine ihtiyaç duyulması durumunda, İl Jandarma Komutanlığından Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timi talebinde bulunmaktadır. Olaylar kapsamında yapılan tespitler, tutulan tutanaklar, raporlar, fotoğraf ve/veya video ile olay çeşidine göre soruşturma evrakları, şüpheliler, olay kapsamında el konulan malzemeler ilgili makamlara gönderilmektedir (Avcı, Dölkeleş ve Gedikoğlu, 2023). Tim komutanlıkları kapsamında tutulan “Örnek Olay Tespit Tutanağı” EK-1’de sunulmuştur.

3.1.7. Jandarma Çevre Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin yetkileri

Mevcut mevzuat hükümleri kapsamında Jandarma personelinin doğrudan idari para cezası kesme yetkisi vardır. 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu'nun 41'inci maddesi kapsamında çevreyi kirletme kabahatinden ve 1380 Sayılı "Su Ürünleri Kanunu"nun 33'üncü maddesi kapsamında, mülki amirin daha önceden yetkisini devretmesi durumunda idari para cezası kesme yetkisi bulunmaktadır (Avcı, Dölkeleş ve Gedikoğlu, 2023).

3.2. Yöntem

Bu tez çalışmasında vaka analizi yöntemi kullanılarak Jandarma Genel Komutanlığı Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timleri esas alınmıştır. Mevcut araştırmaların mekânsal sınırlandırılmasının yapılabilmesi ve toplanan verilerin daha sağlıklı analiz edilebilmesi amacıyla örnek vaka olarak Ankara İl Jandarma Komutanlığı ÇDHKT sorumluluk alanında bulunan çevreye karşı işlenen suç ve kabahatler incelenmiştir. Müdahale edilen çevresel sorunlar yıllara ve konularına göre tasnif edilerek çalışmalar yapılmıştır.

Çalışmada vaka analizi yönteminin kullanılmasının sebepleri arasında; araştırmalarda derinlemesine inceleme fırsatı sağlaması, araştırmacılara incelenen vakanın karmaşıklıklarını, etkileşimlerini ve neden-sonuç ilişkilerini anlama imkânı vermesi, karmaşıklığı parçalara ayırarak analiz etme ve anlama sürecini kolaylaştırması yer almaktadır.

Çalışmada kullanılacak verilerin Ankara ili Jandarma sorumluluk bölgesinde 2018-2022 yıllarında meydana gelen çevre sorunlarına müdahaleyi kapsamı sebebiyle kalitesi ve miktarı sınırlanmaktadır. Çalışmadaki veri eksiklikleri, personel veya sistem kaynaklı yanlış ve hatalı veriler çalışmanın kalitesini etkileyebilecek potansiyel sınırlılıkları oluşturmaktadır.

Çalışmada kullanılan veriler Ankara İl Jandarma Komutanlığından edinilmiş olup, birincil kaynak niteliği taşımaktadır. Birincil kaynaklar, doğrudan gözlemler, veri toplama ve orijinal belgeler gibi kaynaklar olduğundan bu tür kaynakların kullanımı, araştırmanın sağlam bir temele dayandığını ve sonuçlarının güvenilir olduğunu göstermekte ve bu da çalışmanın bilimsel katma değerini artırmaktadır.

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada örnek vaka olarak incelenen Ankara ÇDHKT tarafından 2018-2022 yılları arasında müdahale edilen olaylara ilişkin veriler; olaylar sonucunda uygulanan yaptırımlar, yıllara göre kirlilik türlerine göre sınıflandırma ve kirlilik türlerine göre yıllar içerisindeki değişimler bazında tasnif edilmiştir.

4.1. Ankara Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timinin Müdahale Ettiği Olay Sayıları

Çizelge 4.1. Ankara ÇDHKT'nin 2018-2022 yılları arasında müdahale ettiği olay sayıları (Ankara İl Jandarma Komutanlığı)

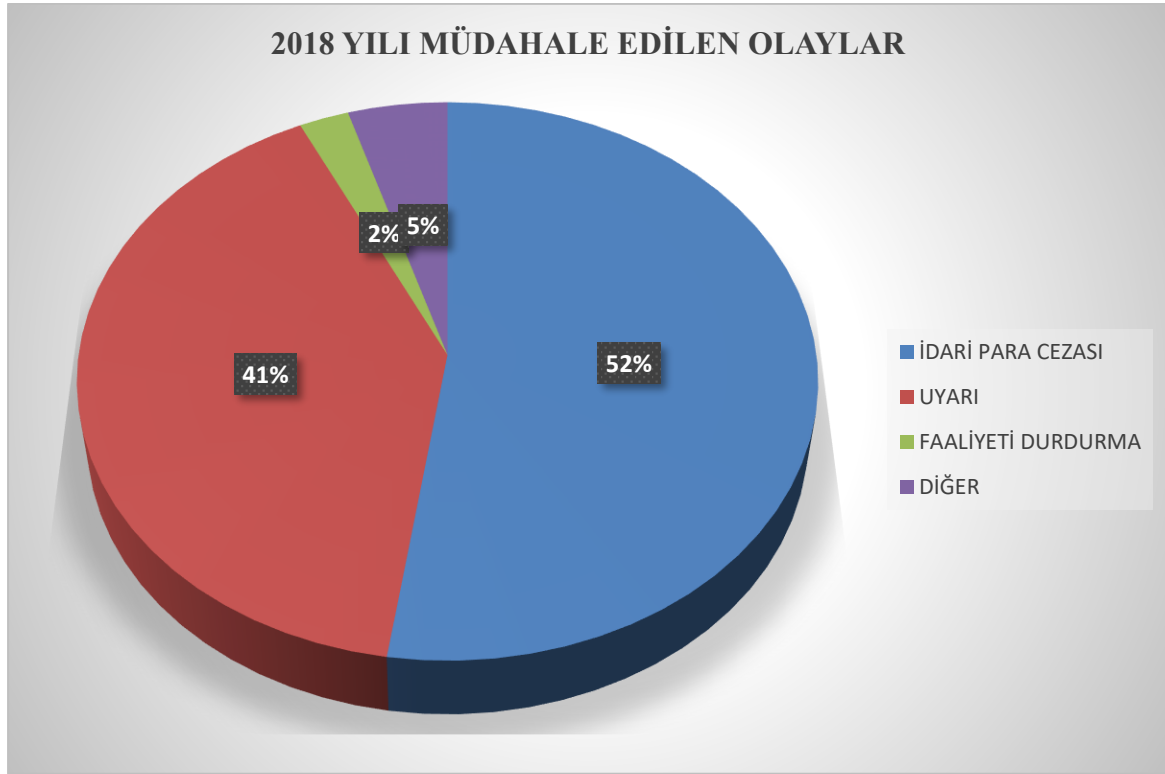
YIL	2018	2019	2020	2021	2022
İdari Para Cezası	22+2*	30+3*	38	27	28
Uyarı Miktarı	17	10	13	14	20
Faaliyet Durdurma	1	2	-	-	-
Diğer	2	8	1	-	62
Müdahale Edilen Toplam Olay Sayısı	42	50	52	41	110

* Uyarı cezası verilen işletme tekrar yapılan denetimler sonucunda idari para cezası aldığından “Müdahale Edilen Toplam Olay Sayısı”na tekrar dâhil edilmemiştir.

Müdahale edilen olaylara uygulanan yaptırımlarda “Diğer” kategorisinde tim tarafından müdahale edilen tesis, işletme vs. için emisyon ölçümü yaptırılması, CİMER’e yapılan şikayet başvurusu nedeniyle CİMER’e olay ile ilgili evrak gönderilmesi, İdari ve Adli tahkikat, süre tanıma, ilgili kurumlardaki sürecin devam etmesi gibi işlemler ve herhangi bir ceza uygulanmaması bulunmaktadır.

Ankara Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timinin Çizelge 4.1.’de yer alan 2018-2022 yılları arasında müdahale ettiği olay sayıları incelenmiş ve her yıl için detaylı olarak aşağıda ayrı ayrı yorumlanmıştır.

- Tim tarafından 2018 yılında toplam 42 olaya müdahale edilmiştir. Bu müdahaleler sonucunda, 17 olayda uyarı cezası, 1 olayda faaliyeti durdurma cezası ve 22 olayda idari para cezası verilmiştir. Uyarı cezası verilen işletmelerden 2'si, tekrar yapılan kontrollerde idari para cezası ile cezalandırılmıştır. 2018 yılında uygulanan yaptırımlar arasında en yüksek orana sahip olan % 52 ile idari para cezası olmuştur.

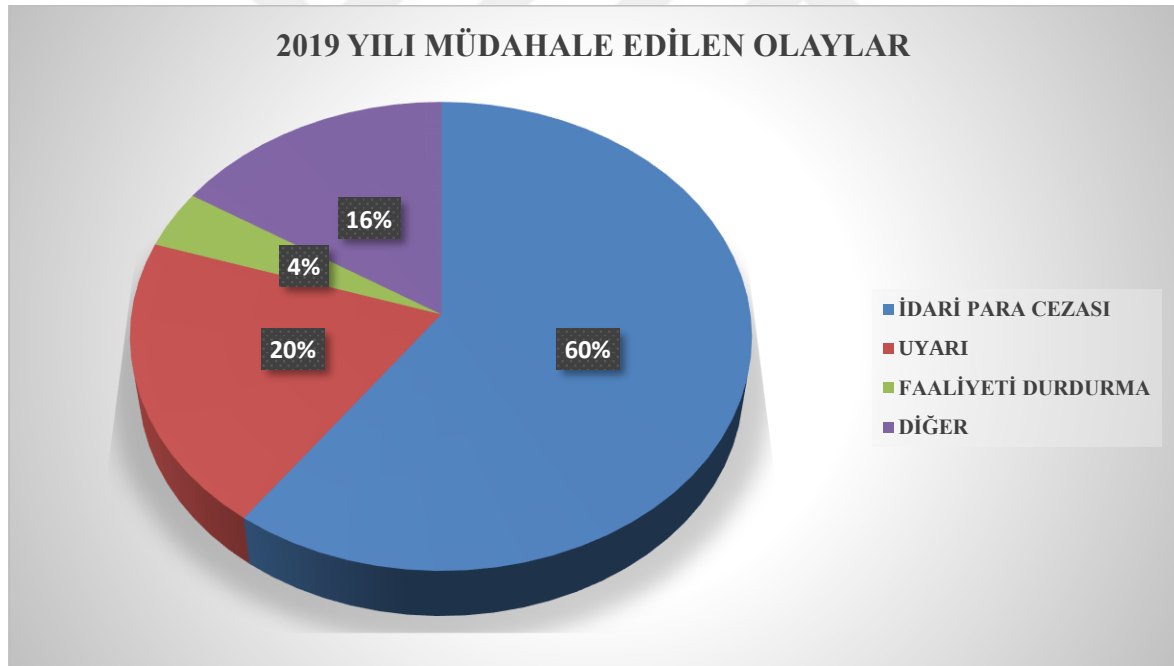
Şekil 4.1. 2018 yılı müdahale edilen olaylar kapsamında düzenlenen yaptırımlar

Bu verilerden, Ankara Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timinin 2018 yılı boyunca aktif bir denetim ve müdahale süreci yürüttüğü görülmektedir. Müdahale edilen 42 olayın çoğunda idari para cezası uygulanması, çevresel ihlallerin ciddi sonuçlar doğurduğunu ve bu ihlallere karşı mali yaptırımların sıkça kullanıldığını göstermektedir.

Olay sonucunda verilen uyarı cezalarının etkinliği, iki işletmenin tekrar ihlal yapması ve bunun sonucunda idari para cezası alması sebebiyle sorgulanabilir nitelik taşımaktadır. Bu durum, uyarı cezalarının bazı durumlarda caydırıcılık açısından yetersiz kalabileceğini ve tekrarlayan ihlallerin önlenmesi için daha sıkı denetim ve yaptırımların gerekebileceğini göstermektedir. Faaliyeti durdurma cezasının nadiren verilmesi, bu tür cezaların ancak ciddi ihlallerde kullanıldığını ve diğer ceza türlerine göre daha az uygulandığını göstermektedir.

İdari para cezalarının en yüksek orana sahip olması, Ankara ili jandarma bölgesindeki olaylarda mali yaptırımların çevresel ihlallerle mücadelede önemli bir araç olduğunu ortaya koymakla birlikte idari para cezalarının, işletmelerin çevre mevzuatına uyum sağlamalarını teşvik etmek amacıyla etkin bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. Bu durum, gelecekteki politikaların ve uygulamaların belirlenmesinde idari para cezalarının caydırıcı etkisinin göz önünde bulundurulması gerektiğini de vurgulamaktadır.

- Timin 2019 yılında müdahale ettiği olay sayıları incelendiğinde, toplamda 50 olaya müdahale edilmiştir. Bu olayların 10'unda uyarı cezası, 2'sinde faaliyeti durdurma cezası ve 30'unda idari para cezası uygulanmıştır. Uyarı cezası alan işletmelerden 3'ü yeniden yapılan kontrollerde idari para cezası ile cezalandırılmıştır. 2019 yılında uygulanan yaptırımlar arasında da en yüksek orana sahip olan % 60 ile idari para cezası olmuştur.

Şekil 4.2. 2019 yılı müdahale edilen olaylar kapsamında düzenlenen yaptırımlar

Timin 2019 yılında da çevresel ihlallere karşı etkin bir müdahale süreci yürüttüğü görülmektedir. Müdahale edilen 50 olayın çoğunda idari para cezası uygulanması, bu tür cezaların çevresel ihlallerin önlenmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

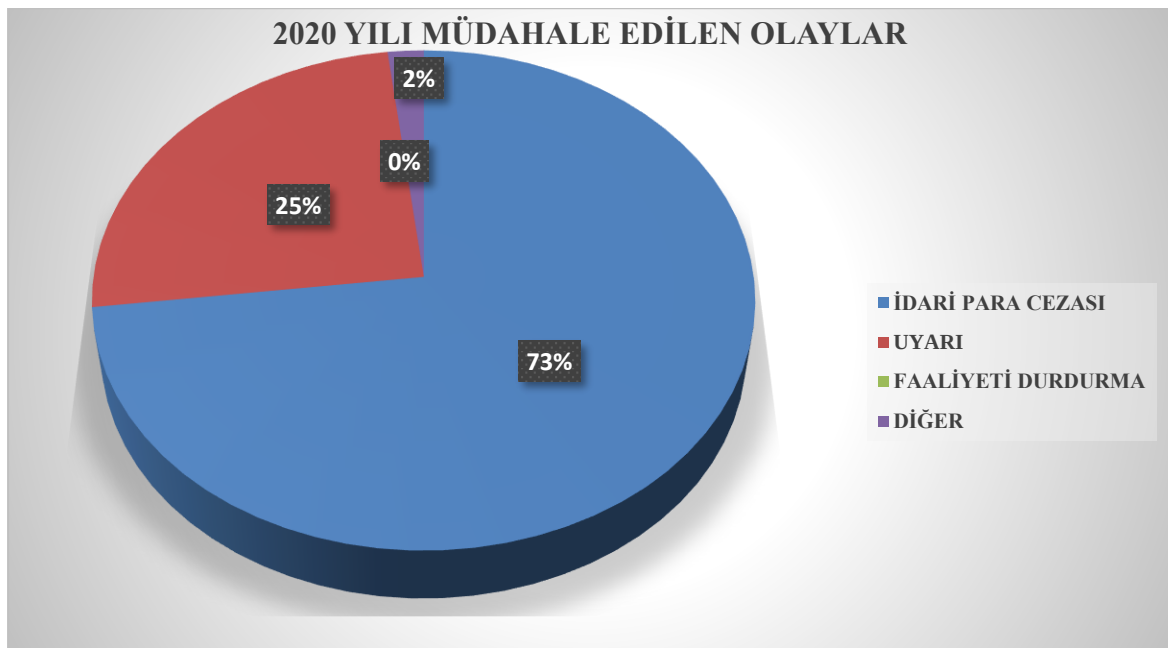
2018 yılına kıyasla, 2019 yılında müdahale edilen olay sayısında bir artış gözlemlenmiştir. İdari para cezası uygulanan olay sayısının artması, bu tür cezaların çevresel ihlallerin

önlenmesinde daha sık kullanıldığını göstermektedir. Ancak, uyarı cezası verilen işletmelerden 3'ünün tekrar ihlal yapması veya mevcut ihlale düzenleyici tedbir alma konusunda çaba göstermemesi, uyarı cezalarının etkinliğinin sorgulanmasına sebep olmaktadır. Bu durum, uyarı cezalarının bazı durumlarda yeterli caydırıcılık sağlamadığını ve ilgili kurumlarca daha sıkı denetim ve yaptırımların uygulanmasının gerekebileceğini göstermektedir.

Faaliyeti durdurma cezalarının nadiren verilmesi, bu tür cezaların ancak ciddi ihlallerde kullanıldığını ve diğer ceza türlerine göre daha az uygulandığını göstermektedir.

2019 yılında Ankara ili jandarma bölgesindeki olaylarda uygulanan yaptırımlar arasında en yüksek orana sahip olan % 60 ile idari para cezası, bu tür cezaların çevresel ihlallerle mücadelede en yaygın ve etkili yöntem olduğunu ortaya koymaktadır. İdari para cezalarının işletmeler üzerinde mali bir yük oluşturması, çevresel mevzuata uyum kapsamında teşvik konusunda önemli bir faktör olarak değerlendirilebilmektedir.

- Timin 2020 yılında müdahale ettiği olay sayıları incelendiğinde, toplamda 52 olaya müdahale edilmiştir. Bu olayların 13'ünde uyarı cezası, 38'inde idari para cezası uygulanmıştır. 2020 yılında uygulanan yaptırımlar arasında en yüksek orana sahip olan %73 ile idari para cezası olmuştur.

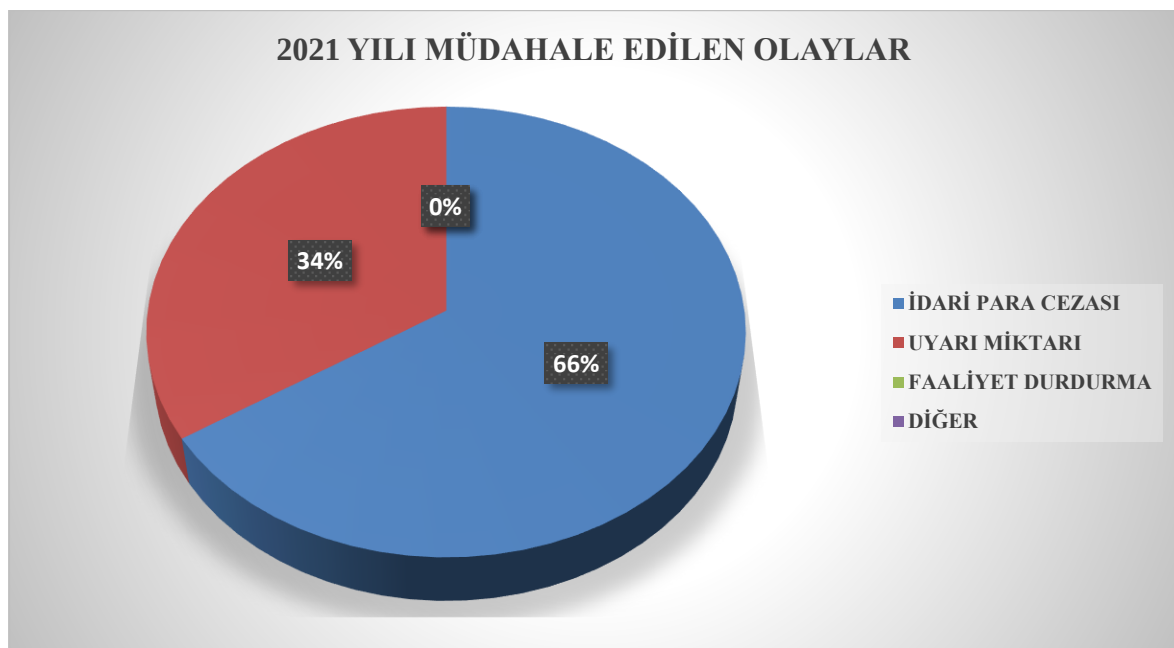
Şekil 4.3. 2020 yılı müdahale edilen olaylar kapsamında düzenlenen yaptırımlar

Ankara Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timinin 2020 yılında çevresel ihlallere karşı etkin bir müdahale süreci yürüttüğü görülmektedir. Müdahale edilen 52 olayın çoğunda idari para cezası uygulanması, bu tür cezaların çevresel ihlallerin önlenmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

2019 yılına kıyasla, 2020 yılında müdahale edilen olay sayısında hafif bir artış gözlemlenmektedir. Ankara ili jandarma sorumluluk alanında müdahale edilen olaylarda idari para cezası uygulanan olay sayısının artması, bu tür cezaların çevresel ihlallerin önlenmesinde daha sık kullanıldığını ve etkili olduğunu göstermektedir.

2020 yılında da uygulanan yaptırımlar arasında en yüksek orana sahip olan %73 ile idari para cezası, bu tür cezaların çevresel ihlallerle mücadelede en yaygın ve etkili yöntem olduğunu ortaya koymaktadır. İdari para cezalarının işletmeler üzerinde mali bir yük oluşturması, çevresel mevzuata uyumu teşvik eden önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

- Timin 2021 yılında müdahale ettiği olay sayıları incelendiğinde, toplamda 41 olaya müdahale edilmiştir. Bu olayların 14'ünde uyarı cezası, 27'sinde ise idari para cezası uygulanmıştır. 2021 yılında da uygulanan yaptırımlar arasında en yüksek orana sahip olan % 66 ile idari para cezası olmuştur.

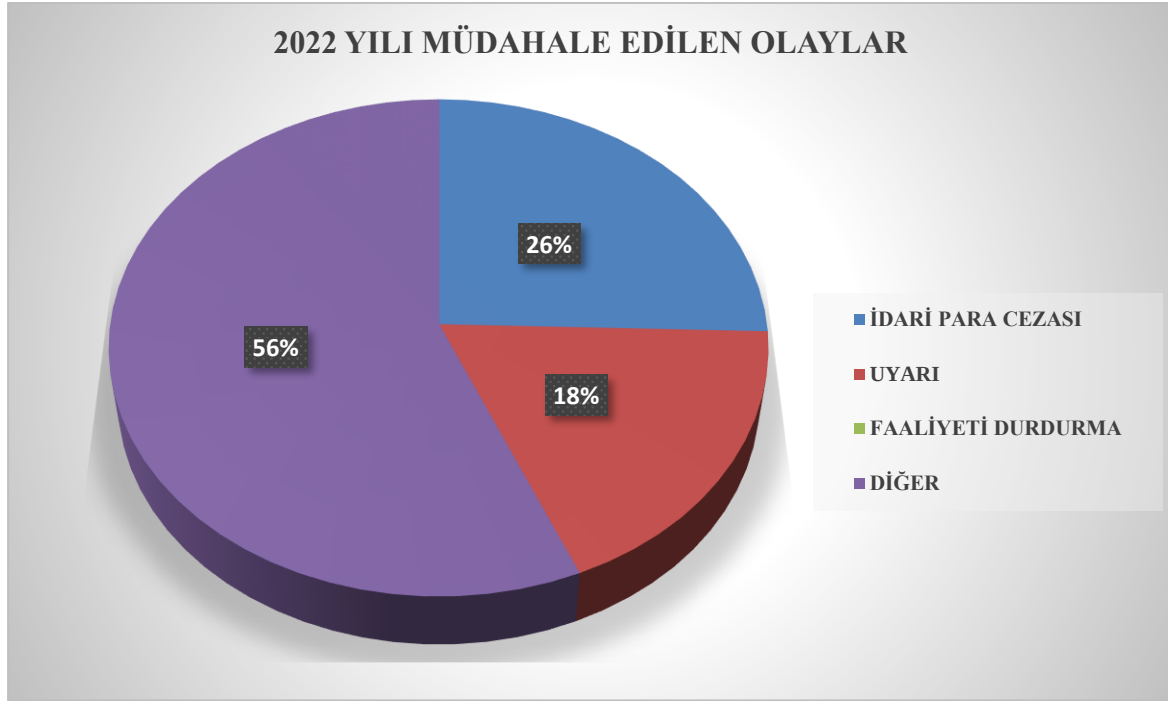
Şekil 4.4. 2021 yılı müdahale edilen olaylar kapsamında düzenlenen yaptırımlar

2021 yılında Ankara Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timinin çevresel ihlallere karşı müdahalede belirli bir etkinlik düzeyini koruduğunu göstermektedir. 2021 yılı, önceki yıllara kıyasla daha az olayla sonuçlanmış, ancak idari para cezalarının yine de en yaygın ceza türü olarak kaldığını göstermektedir.

2020 yılına kıyasla, 2021 yılında müdahale edilen olay sayısında bir düşüş gözlemlenmektedir. Bu durum, çevre denetim ve kontrol mekanizmalarının etkinliğinin arttığını veya ihlallerin azaldığını gösterebilir. 14 olayda uyarı cezası uygulanması, uyarıların caydırıcı bir etkisi olduğunu göstermektedir. İdari para cezası uygulanan 27 olay, idari para cezalarının hala en sık kullanılan yaptırım türü olduğunu ve % 66 ile en yüksek oranı oluşturduğunu göstermektedir.

2021 yılında uygulanan idari para cezalarının % 66 oranında olması, bu tür cezaların çevresel ihlallerle mücadelede etkinliğini koruduğunu ve işletmeler üzerinde mali bir baskı oluşturduğunu göstermektedir. İdari para cezalarının yüksek oranı, işletmelerin çevre mevzuatına uyum sağlama konusundaki motivasyonlarını artırmada önemli bir araç olduğunu ortaya koymaktadır.

- Son olarak timin 2022 yılında müdahale ettiği olay sayıları incelendiğinde, toplamda 110 olaya müdahale edilmiştir. Bu olayların 20'sinde uyarı cezası, 28'inde idari para cezası uygulanmıştır. "Diğer" kategorisinde yer alan 4 olay ile ilgili tutanak tutulmuş ancak herhangi bir cezalandırma uygulanmamış, 58 olaya ise Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nce 5 ay süre verilmiştir. 2022 yılında uygulanan yaptırımlar arasında en yüksek orana sahip olan % 56 ile "diğer" kategorisinde bulunan yaptırımlar olmuştur.

Şekil 4.5. 2022 yılı müdahale edilen olaylar kapsamında düzenlenen yaptırımlar

Bu veriler, 2022 yılında Ankara Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timinin çevresel ihlallere karşı müdahalede belirgin bir artış gösterdiğini, ancak uygulanan yaptırımların çeşitlilik arz ettiğini göstermektedir. Müdahale edilen 110 olay, önceki yıllara kıyasla önemli bir artışa işaret etmektedir. Bu artış, çevresel ihlallerin daha sık meydana geldiğini veya denetimlerin daha yoğun yapıldığını gösterebilmektedir. Uyarı cezası uygulanan 20 olay ve idari para cezası uygulanan 28 olay, bu tür cezaların hala önemli yaptırım araçları olduğunu göstermektedir. Ancak, 58 olaya 5 ay süre verilmesi, çevresel ihlallerin düzeltilebilmesi için işletmelere belirli bir uyum süresi tanındığını göstermektedir.

2022 yılında uygulanan yaptırımlar arasında en yüksek orana sahip olan % 56 ile "diğer" kategorisinde bulunan yaptırımlar, çevresel ihlallere karşı farklı yaklaşımların benimsendiğini göstermektedir. Bu kategoride yer alan olaylarda tutanak tutulması ve herhangi bir ceza uygulanmaması, tutanak tutulan her olayın ilgili kurumlarca çevresel tehdit boyutunda olmadığı kanısına varıldığını göstermektedir. Ayrıca, 58 olayda verilen 5 aylık süre, işletmelere çevresel sorunları düzeltmeleri için bir fırsat tanındığını ve bu tür yaklaşımların çevresel uyum süreçlerine katkıda bulunabileceğini göstermektedir.

4.2. Ankara Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timinin Müdahale Ettiği Olayların Sebep Olduğu Kirlilik/İhlal Türü

Çizelge 4.2. Ankara ÇDHKT'nin 2018-2022 yılları arasında müdahale ettiği olayların kirlilik/ihlal bazında sınıflandırması (Ankara İl Jandarma Komutanlığı)

YIL	2018	2019	2020	2021	2022
Su kirliliği	19	18	14	6	8
Hava kirliliği	7	6	11	10	19
Toprak kirliliği	4	7	9	6	4
Katı atık	9	4	2	2	58
Diğer çevre ihlalleri	5	18	17	20	83
Toplam*	44	53	53	44	172

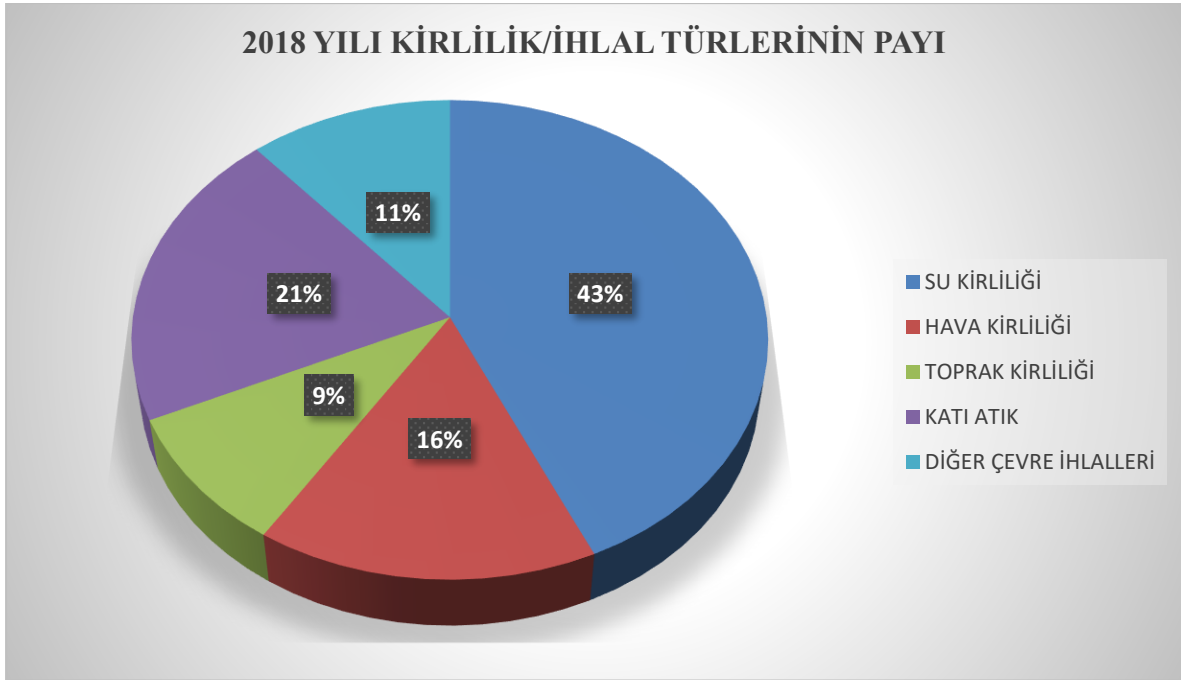
*Bir olay birden fazla kirlilik türü/ihlal meydana getirebildiğinden toplam değerler müdahale edilen olay sayısından fazladır.

“Diğer çevre ihlalleri” kategorisinde çevre izin lisanssız çalışma, lisansa aykırı çalışma, Çevresel Etki Değerlendirilmesi (ÇED) belgesi izin alanı dışında çalışma, ruhsat alanı dışında ve ruhsatsız çalışma, orman alanından toprak alma, kaçak sondaj faaliyeti, kaçak mazot üretimi, yasak avlanma, vb. faaliyetler bulunmaktadır.

Ankara Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timinin Çizelge 4.2.’de yer alan 2018-2022 yılları arasında müdahale etmiş olduğu olayların kirlilik/ihlal bazında sınıflandırması incelenmiş ve her yıl için detaylı olarak aşağıda ayrı ayrı yorumlanmıştır.

- Timin 2018 yılında müdahale ettiği olayların kirlilik/ihlal bazında sınıflandırılması incelendiğinde, çeşitli türlerde kirlilik yaratan olaylara müdahale edildiği görülmektedir. Bu olaylar sonucunda 19 kez su kirliliği, 7 kez hava kirliliği, 4 kez toprak kirliliği, 9 kez katı atık ve 5 kez diğer çevre ihlalleri meydana gelmiştir. Ayrıca, kirlilik meydana getiren 2 olayın hem su kirliliğine hem de katı atık oluşumuna sebep olduğu

tespit edilmiştir. 2018 yılında müdahale edilen olayların sebep olduğu en fazla paya sahip olan kirlilik/ihlal türü, % 43 oranı ile su kirliliği olmuştur.

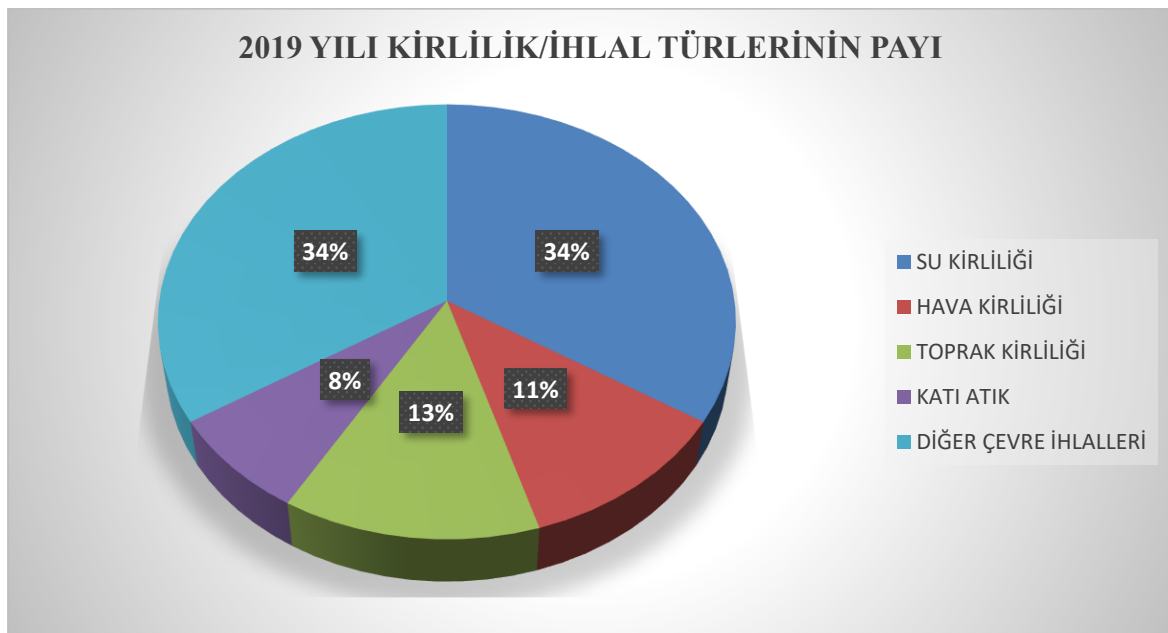
Şekil 4.6. 2018 yılı müdahale edilen olayların meydana getirdiği kirlilik/ihlal türü grafiği

Bu veriler, 2018 yılında müdahale edilen olaylar kapsamında sebep olunan çevresel kirlilik türleri arasında su kirliliğinin en yaygın sorun olduğu görülmektedir. Su kirliliğinin diğer kirlilik türlerine göre daha fazla olayda meydana gelmesi, su kaynaklarının korunması ve temiz tutulmasının önemini göstermektedir.

2018 yılına ilişkin verilerde, su kirliliğinin % 43 ile en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, müdahale edilen olaylardaki başrol işletmelerin sebep olduğu su kirliliği konusunda bilinçsiz olduğunu veya yeterince özenli davranış sergilemediğini göstermektedir. Hava kirliliği ve toprak kirliliği ise sırasıyla 7 ve 4 olay ile daha az sayıda meydana gelmiştir. Katı atık kirliliği 9 olay ile önemli bir yer tutarken, diğer çevre ihlalleri 5 olay ile toprak kirliliğinden sonra en az oranda yer almıştır.

Kirlilik meydana getiren 2 olayın hem su kirliliğine hem de katı atık oluşumuna sebep olması, bazı çevresel ihlallerin birden fazla kirlilik türüne yol açabileceğini göstermektedir. Bu tür çapraz kirlilik olayları, çevresel denetimlerin ve müdahalelerin daha kapsamlı ve entegre bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

- Timin 2019 yılında müdahale ettiği olayların kirlilik/ihlal bazında sınıflandırılması incelendiğinde, çeşitli türlerde kirlilik yaratan olaylara müdahale edildiği görülmektedir. Bu olaylar sonucunda 18 kez su kirliliği, 6 kez hava kirliliği, 7 kez toprak kirliliği, 4 kez katı atık ve 18 kez diğer çevre ihlalleri meydana gelmiştir. Ayrıca, kirlilik meydana getiren 1 olayın hem su kirliliğine hem de katı atık oluşumuna, 2 olayın hem su kirliliği hem de diğer çevre ihlallerine sebep olduğu tespit edilmiştir. 2019 yılında müdahale edilen olayların sebep olduğu en fazla paya sahip olan kirlilik/ihlal türü, %34 oranı ile su kirliliği ve diğer çevre ihlalleri olmuştur.

Şekil 4.7. 2019 yılı müdahale edilen olayların meydana getirdiği kirlilik/ihlal türü grafiği

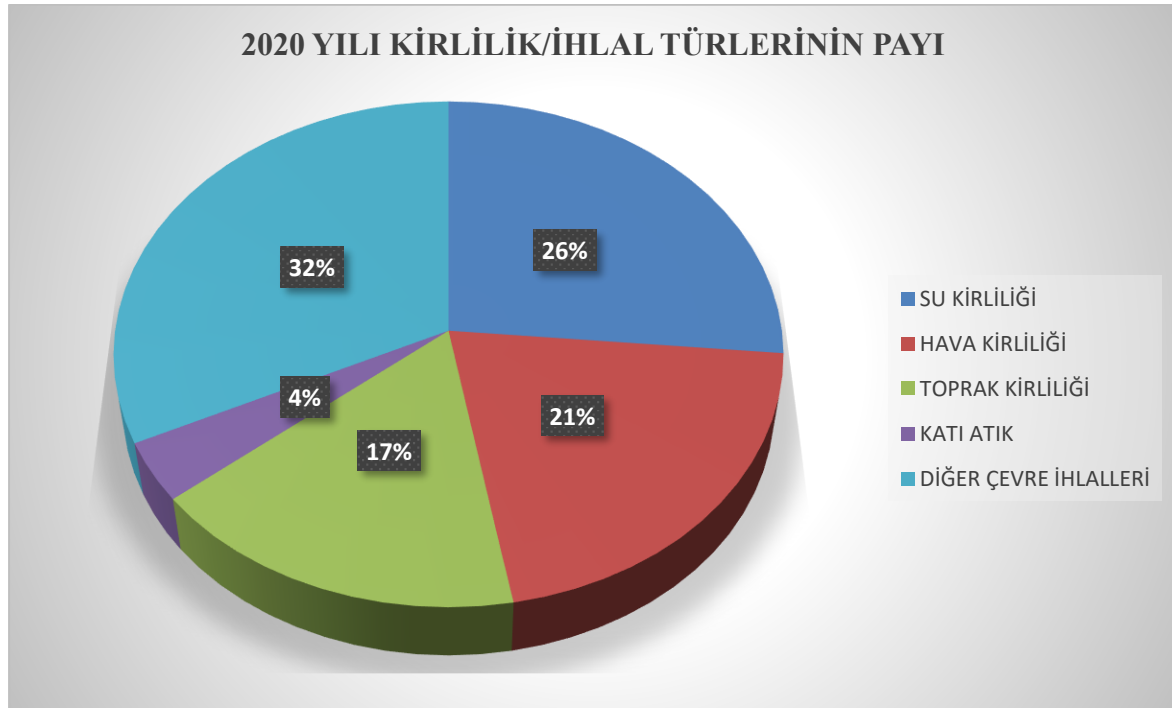
Bu veriler, 2019 yılında müdahale edilen olaylar kapsamında sebep olunan çevresel kirlilik türleri arasında su kirliliğinin yine yaygın sorun olduğunu göstermektedir. Ancak, 2018 yılına kıyasla su kirliliğinin oranında bir düşüş gözlemlenmektedir (% 43'ten % 34'e). Su kirliliği, toplam müdahale edilen olayların önemli bir kısmını oluşturmaya devam etse de, diğer çevre ihlallerinin oluşmasına da sebep olan aynı oranda olay yaşanmıştır.

2019 yılı verilerinde su kirliliği ve diğer çevre ihlalleri % 34 ile en yüksek orana sahiptir. Hava kirliliği 6 olay ile nispeten düşük bir oranda (% 11) kalırken, toprak kirliliği 7 olay ile (% 13) daha fazla ihlal yaratmıştır. Katı atık kirliliği ise 4 olay ile en düşük oranda (% 8) yer almaktadır.

Diğer çevre ihlallerinin sayısında 2019 yılında belirgin bir artış görülmektedir. Bu durum, çeşitli ve daha karmaşık çevresel ihlallerin meydana geldiğini göstermektedir. Diğer çevre kategorisinde yer alan çevre ihlallerinin artışı, çevresel denetim stratejilerinin çeşitlendirilmesi ve daha kapsamlı hale getirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kirlilik meydana getiren 1 olayın hem su kirliliğine hem de katı atık oluşumuna, 2 olayın hem su kirliliği hem de diğer çevre ihlallerine sebep olması; bazı çevresel ihlallerin birden fazla kirlilik türüne yol açabileceğini göstermektedir. Bu tür çapraz kirlilik olayları, çevresel denetimlerin ve müdahalelerin daha kapsamlı ve entegre bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini göstermektedir.

- Timin 2020 yılında müdahale ettiği olayların kirlilik/ihlal bazında sınıflandırılması incelendiğinde, çeşitli türlerde kirlilik yaratan olaylara müdahale edildiği görülmektedir. Bu olaylar sonucunda 14 kez su kirliliği, 11 kez hava kirliliği, 9 kez toprak kirliliği, 2 kez katı atık ve 17 kez diğer çevre ihlalleri meydana gelmiştir. Ayrıca, kirlilik meydana getiren 1 olayın hem su kirliliğine hem de diğer çevre ihlallerine sebep olduğu tespit edilmiştir. 2020 yılında müdahale edilen olaydan en fazla paya sahip olan kirlilik türü, %32 oranı ile diğer çevre ihlalleridir.

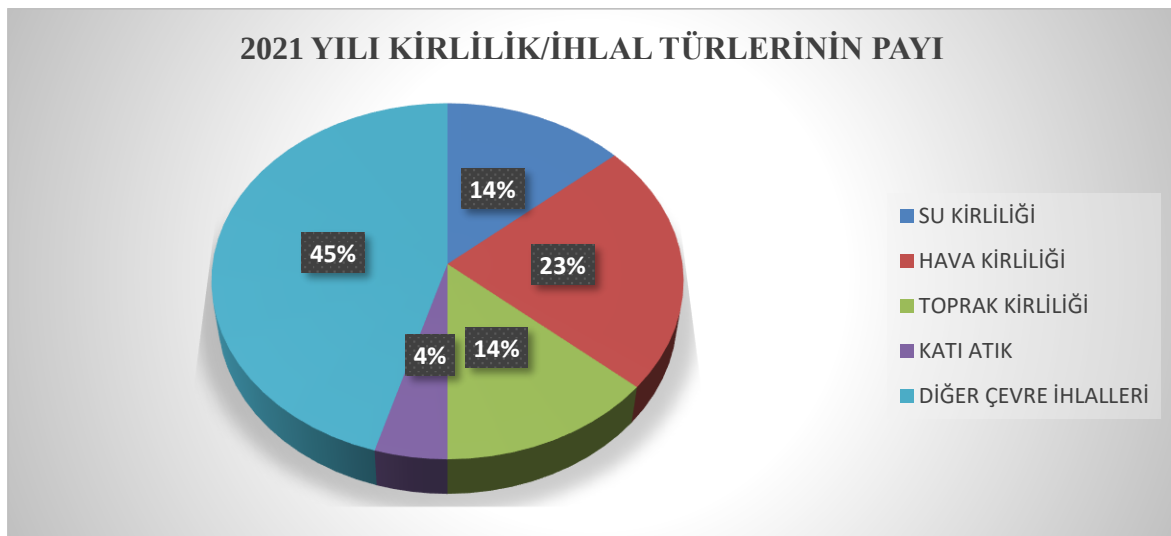
Şekil 4.8. 2020 yılı müdahale edilen olayların meydana getirdiği kirlilik/ihlal türü grafiği

Bu veriler, 2020 yılında çevresel kirlilik türleri arasında diğer çevre ihlallerinin en yaygın sorun olduğunu göstermektedir. Bu durum, 2020 yılında müdahale edilen çevre sorunlarının daha çeşitli ve karmaşık bir yapıda olduğunu ve belirli kirlilik türlerinin yanı sıra daha farklı ve daha spesifik çevre sorunlarına müdahale edildiğini göstermektedir.

2020 yılı verilerinde diğer çevre ihlalleri %32 ile en yüksek orana sahipken, su kirliliği %26 oranında ve hava kirliliği %21 oranında yer almaktadır. Toprak kirliliği %17 ile daha düşük oranda kalırken, katı atık kirliliği % 4 ile en düşük oranda yer almaktadır.

Kirlilik meydana getiren 1 olayın hem su kirliliğine hem de diğer çevre ihlallerine sebep olması, müdahale edilen olayların birden fazla kirlilik/ihlal türüne yol açabileceğini göstermektedir. Bu tür çapraz kirlilik olayları, çevresel denetimlerin ve müdahalelerin daha kapsamlı ve entegre bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

- Timin 2021 yılında müdahale ettiği olayların kirlilik/ihlal bazında sınıflandırılması incelendiğinde, çeşitli türlerde kirlilik yaratan olaylara müdahale edildiği görülmektedir. Bu olaylar sonucunda 6 kez su kirliliği, 10 kez hava kirliliği, 6 kez toprak kirliliği, 2 kez katı atık ve 20 kez diğer çevre ihlalleri meydana gelmiştir. Ayrıca kirlilik meydana getiren 1 olayın hem su kirliliğine hem de diğer çevre ihlallerine, 1 olayın ise hem su kirliliği hem de toprak kirliliğine, 1 olayın da hem su kirliliğine hem de katı atık oluşumuna sebep olduğu tespit edilmiştir. 2021 yılında müdahale edilen olaylardan en fazla paya sahip olan kirlilik/ihlal türü, %45 oranı ile diğer çevre ihlalleri olmuştur.

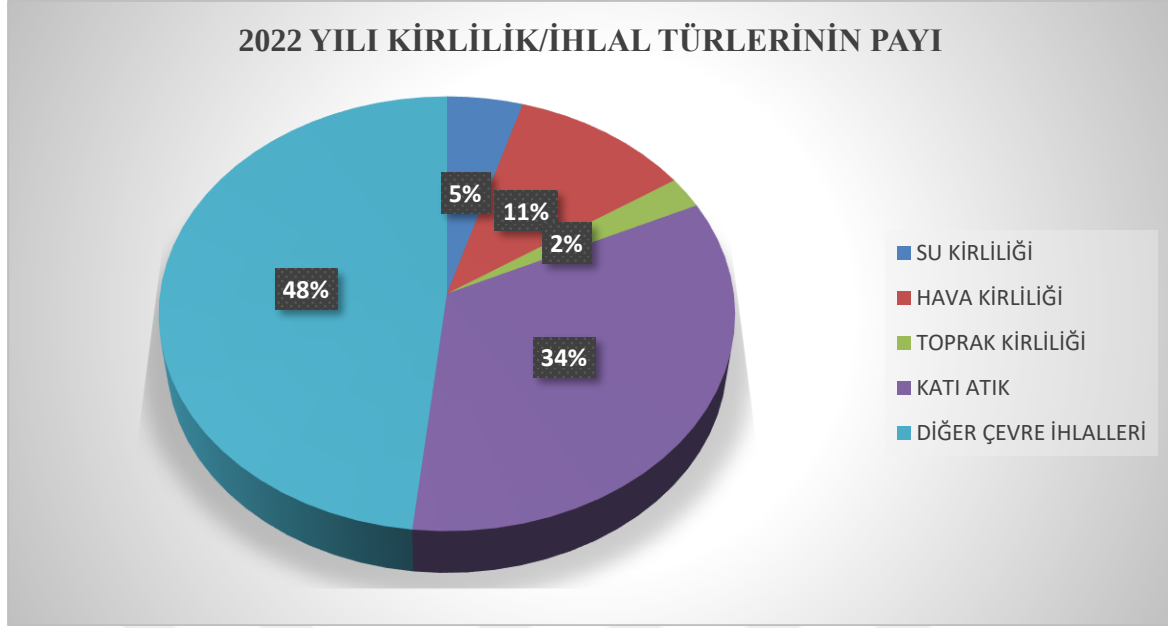
Şekil 4.9. 2021 yılı müdahale edilen olayların meydana getirdiği kirlilik/ihlal türü grafiği

Bu veriler, 2021 yılında çevresel kirlilik türleri arasında diğer çevre ihlallerinin en yaygın sorun olduğunu göstermektedir. Diğer çevre ihlallerinin %45 ile en yüksek orana sahip olması, çevresel ihlallerin daha çeşitli ve karmaşık hale geldiğini ve belirli kirlilik türlerinin dışında farklı çevre ihlallerinin de önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

2021 yılı verilerinde diğer çevre ihlalleri % 45 ile en yüksek orana sahipken, hava kirliliği % 23 oranı ile ikinci sırada yer almaktadır. Su ve toprak kirliliği ise % 14 oranında eşit bir şekilde dağılmıştır. Katı atık kirliliği % 4 ile en düşük oranda yer almaktadır. Bu dağılım, 2021 yılında çeşitli kirlilik türlerinin farklı oranlarda meydana geldiğini, farklı ihlallere karşı verilen cezaların benzer şekilde olduğunu göstermektedir. Ayrıca diğer çevre ihlallerinin yüksek orana sahip olması, müdahale edilen olay çeşidinin de birbirinden farklı olduğunu göstermektedir.

Kirlilik meydana getiren olaylardan 1 olayın hem su kirliliğine hem de diğer çevre ihlallerine, 1 olayın ise hem su kirliliği hem de toprak kirliliğine, 1 olayın da hem su kirliliğine hem de katı atık oluşumuna sebep olması, çevresel ihlallerin birden fazla kirlilik türüne yol açabileceğini göstermektedir. Bu tür çapraz kirlilik olayları, çevresel denetimlerin ve müdahalelerin daha kapsamlı ve entegre bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

- Son olarak timin 2022 yılında müdahale ettiği olayların kirlilik/ihlal bazında sınıflandırılması incelendiğinde, çeşitli türlerde kirlilik yaratan olaylara müdahale edildiği görülmektedir. Bu olaylar sonucunda 8 kez su kirliliği, 19 kez hava kirliliği, 4 kez toprak kirliliği, 58 kez katı atık ve 83 kez diğer çevre ihlalleri meydana gelmiştir. Ayrıca, kirlilik meydana getiren 58 olayın hem katı atık hem de diğer çevre ihlallerine, 1 olayın hem hava kirliliğine hem de diğer çevre ihlallerine, 1 olayın hem toprak kirliliğine hem de diğer çevre ihlallerine, 1 olayın hem su kirliliğine hem toprak kirliliğine hem de diğer çevre ihlallerine sebep olduğu tespit edilmiştir. 2022 yılında müdahale edilen olaylardan en fazla paya sahip olan kirlilik/ihlal türü, % 48 oranı ile diğer çevre ihlalleri olmuştur.

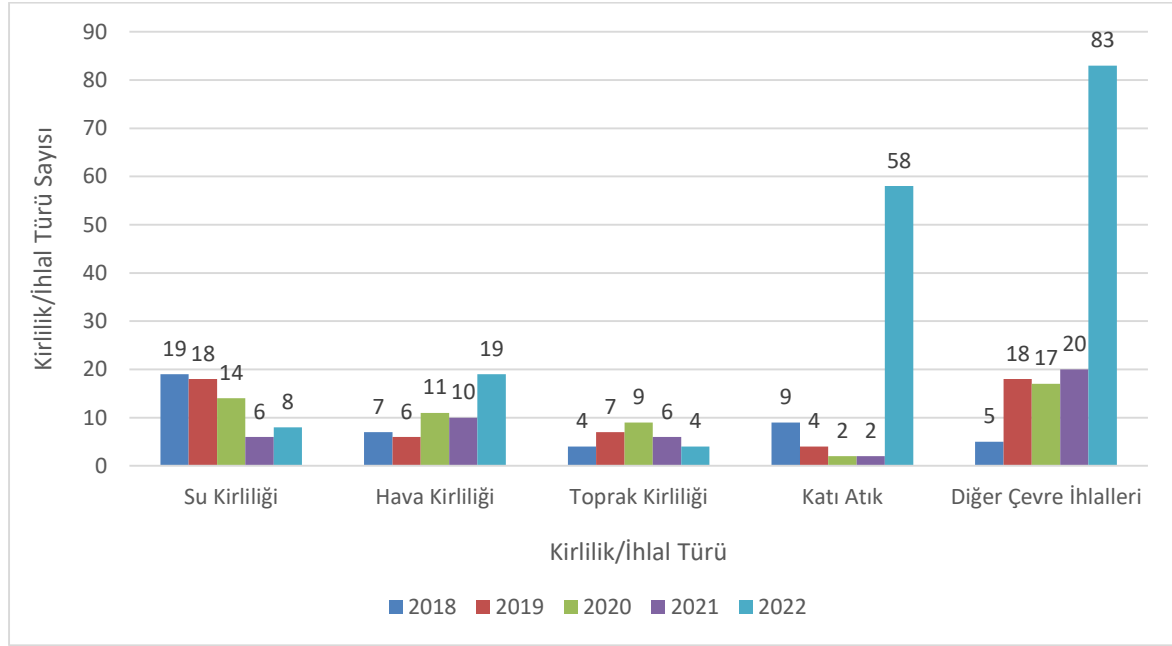
Şekil 4.10. 2022 yılı müdahale edilen olayların meydana getirdiği kirlilik/ihlal türü grafiği

Bu veriler, 2022 yılında çevresel kirlilik türleri arasında diğer çevre ihlallerinin en yaygın sorun olduğunu göstermektedir. Diğer çevre ihlallerinin % 48 ile en yüksek orana sahip olması, çevresel ihlallerin daha çeşitli ve karmaşık hale geldiğini ve belirli kirlilik türlerinin dışında farklı kirlilik türlerinin de önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

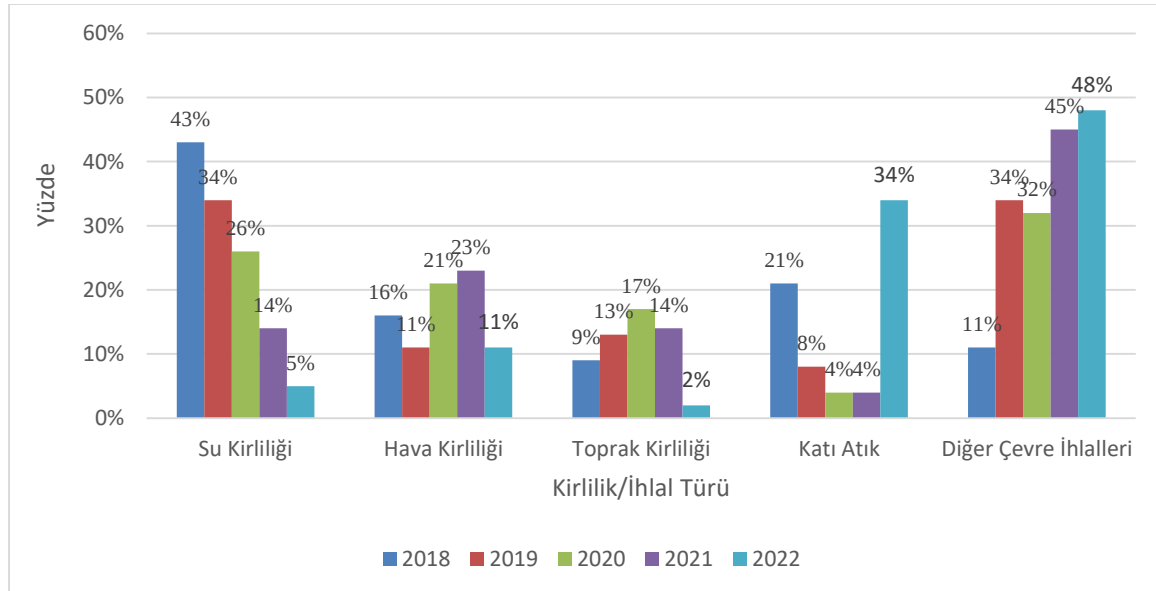
2022 yılı verilerinde diğer çevre ihlalleri % 48 ile en yüksek orana sahipken, katı atık kirliliği de % 34 oranında önemli bir yer tutmaktadır. Hava kirliliği % 11 oranında yer alırken, su kirliliği % 5 oranında ve toprak kirliliği % 2 oranında daha düşük seviyelerde yer almaktadır. Bu dağılım, 2022 yılında çeşitli kirlilik türlerinin farklı oranlarda meydana geldiğini ve uygulanan yaptırımların da bu doğrultuda çeşitlilik arz ettiği görülmektedir. Ayrıca diğer çevre ihlallerinin yüksek orana sahip olması, müdahale edilen olay çeşidinin de birbirinden farklı olduğunu göstermektedir.

Kirlilik meydana getiren olaylardan 58'inin hem katı atık hem de diğer çevre ihlallerine, 1'inin hem hava kirliliğine hem de diğer çevre ihlallerine, 1'inin hem toprak kirliliğine hem de diğer çevre ihlallerine, 1'inin ise hem su kirliliğine hem toprak kirliliğine hem de diğer çevre ihlallerine sebep olması, çevresel ihlallerin birden fazla kirlilik türüne yol açabileceğini göstermektedir. Bu tür çapraz kirlilik olayları, çevresel denetimlerin ve müdahalelerin daha kapsamlı ve entegre bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

2018-2022 yılları arasında müdahale edilen olayların meydana getirdiği kirlilik türlerinde 2018 yılında su kirliliğinin en fazla paya, 2019 yılında su kirliliği ile diğer çevre ihlallerinin eşit paya sahip olduğu tespit edilmişken, 2020-2022 yıllarında ise diğer çevre ihlallerinin en fazla paya sahip olduğu görülmektedir (Şekil 4.11.).

Şekil 4.11. Kirlilik/ihlal türlerinin yıllara göre değişim grafiği

Şekil 4.12. Kirlilik/ihlal türlerinin yıllara göre değişim grafiği (yüzdelik dilimde)

Ankara Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin (ÇDHKT) 2018-2022 yılları arasında müdahale ettiği olaylar, çeşitli kirlilik türlerine göre incelendiğinde aşağıdaki trendler gözlemlenmiştir:

Su kirliliği için değerlendirme ve bulgular;

- 2018-2021 yılları arasında: Su kirliliğinde bir azalış trendi görülmektedir. Bu, su kirliliği ile mücadelede etkili önlemler alındığını veya su kaynaklarına yönelik ihlallerin azaldığını göstermektedir.
- 2022 yılı: Su kirliliği vakalarının tekrar artışa geçtiği gözlemlenmiştir. Ancak müdahale edilen olay sayısına bakıldığında su kirliliği meydana getiren olayların yüzdelik pay bazında bir önceki yıla göre düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, müdahale edilen olay sayısı ile orantılı olarak artışın söz konusu olduğunu göstermektedir.

Hava kirliliği için değerlendirme ve bulgular;

- 2018-2019 yıllarında: Hava kirliliğine sebep olan olay sayıları benzer düzeydedir. Ancak kirlilik meydana getiren toplam olay sayısı içerisindeki payında 2018 yılına göre 2019'da azalış göstermektedir.
- 2020-2021 yıllarında: Hava kirliliğine sebep olan olay sayıları ve toplam olay sayıları içerisindeki yüzdelik payı birbirine benzer düzeyde olup olay sayısında 2022 yılında belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Ancak bu artışın, müdahale edilen olay sayısı ile orantılı olarak gerçekleştiği, 2022 yılında kirlilik meydana getiren toplam olay sayısı içerisindeki payının önceki yıla göre ciddi oranda azalış gösterdiği tespit edilmiştir.

Toprak kirliliği için değerlendirme ve bulgular;

- 2018-2020 yıllarında: Bu dönemde toprak kirliliğinde bir artış trendi görülmektedir. Bu durum toprak kirliliği oluşturan çevresel ihlallerin arttığını veya daha fazla tespit edildiğini göstermektedir.
- 2020-2022 yılları arasında: Bu dönemde toprak kirliliğinde azalış trendi görülmektedir. Bu durum denetim stratejilerinin ve alınan önlemlerin etkili olduğunu, müdahale edilen kirlilik cinsinin değiştiğini veya ihlallerin azaldığını göstermektedir.

Katı atık kirliliği için değerlendirme ve bulgular;

- 2018-2020 yılları arasında: Katı atık kirliliğinde azalış trendi gözlemlenmiştir. Bu durum alınan önlemlerin etkili olduğunu veya müdahale edilen faaliyet cinsinin değiştiğini göstermektedir.
- 2021 yılında: Katı atık kirliliği stabil kalmıştır.
- 2022: Son yılda bir önceki yıla göre aşırı bir artış meydana gelmiştir, bu artış müdahale edilen olayların sanayi tesisi ağırlıklı olmasından kaynaklanmaktadır.

Diğer çevre ihlalleri için değerlendirme ve bulgular;

- 2018-2022 yılları arasında: Diğer çevre ihlallerinde 2019 yılı hariç doğrusal bir artış trendi gözlemlenmektedir. Bu artışın, çeşitli çevre ihlallerinin artışı veya bu tür ihlallerin bulunduğu alanların daha fazla tespit edilmesi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.
- 2022 yılı: Son yılda bir önceki yıla göre kirlilik sayısında ve oranında artış meydana gelmiştir, bu durumun lisanssız atık taşıma yapan şahıs faaliyetleri ile çoğunlukla sanayi bölgesinde yapılan işlemler sonucunda meydana geldiği tespit edilmiştir.

Kirlilik türlerinin beş yıllık değişim trendi incelemeleri sonucunda katı atık ve diğer çevre ihlallerinin son yıldaki artışının sebebinin sanayi bölgesinde yapılan işlemlerden kaynaklandığı gözlemlenmiştir. Bu durum, sanayi faaliyetlerinin çevresel etkilerinin kontrol altına alınması gerektiğini ve bu bölgelerde daha sıkı denetimlerin yapılması gerektiğini göstermektedir.

Bu analiz, çeşitli kirlilik türlerinde farklı trendlerin ortaya çıktığını göstermektedir. Su, hava ve toprak kirliliği ile katı atık oluşumunda değişen oranlarda artış ve azalışlar gözlemlenirken, katı atık ve diğer atık kategorilerinde belirgin artış dikkat çekmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Son yıllarda sanayileşmenin artması, kentleşme ve nüfus artışı ile birlikte çevreye verilen zararlar; iklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin azalması ve doğal kaynakların tükenmesi gibi ciddi sorunlara yol açmaktadır. Doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması, ekosistemlerin korunması, gelecek nesillere sağlıklı bir yaşam alanı bırakmak açısından hayati bir öneme sahiptir. Bu bağlamda idareciler tarafından çevrenin korunması ve çevre yönetimi konusunda adımlar atılmaktadır. Bir genel kolluk kuvveti olan Jandarma 2002 yılından bu yana bu alanda aktif olarak hizmet vermektedir. Bu alanda faaliyet gösteren Jandarma ÇDHKT'nin çevrenin korunması kapsamındaki çalışmaları sonucunda daha büyük çevresel sorunların önlenmesi yadsınamaz boyuttadır.

ÇDHKT, doğanın korunması ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması için kritik öneme sahiptir. Hem önleyici hem de müdahaleci yaklaşımlarıyla çevre kirliliğini azaltılması, doğal kaynakların korunmasının sağlanması ve toplumda çevre bilincini artırılmasında büyük paya sahiptir. Bu çalışmalar da bilindiği üzere geleceğe daha sağlıklı ve yaşanabilir bir dünya bırakmak açısından büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışma kapsamında, Ankara ÇDHKT'nin 2018-2022 yılları arasında müdahale ettiği olaylar incelenmiş ve bu olaylara ilişkin veriler; uygulanan yaptırımlar, yıllara göre kirlilik/ihlal türlerine göre sınıflandırma ve kirlilik/ihlal türlerine göre yıllar içerisindeki değişimler bazında değerlendirilmiştir. Çalışmanın bulguları, çevresel müdahalelerin boyutunu ve kirlilik türlerine göre değişim trendlerini ortaya koyarak, gelecekteki çevresel koruma stratejilerine yönelik öneriler geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Örnek vaka olarak incelenen timin 2018-2022 yılları arasında çevresel kirlilik ve kirliliğe sebep olan çevre ihlallerine yönelik müdahaleleri değerlendirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda aşağıdaki temel bulgulara ve sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Yaptırımlar ve cezalar kapsamındaki çalışma sonucu ve öneriler;

- 2018-2021 yılları arasında uygulanan yaptırımların büyük kısmını idari para cezaları oluşturmuştur. İdari para cezası, 2022 hariç her yıl en fazla uygulanan yaptırım türü olmuştur.
- 2018 yılında idari para cezaları %52 oranıyla en fazla paya sahipken, 2019 yılında bu oran % 60'a çıkmıştır. 2020 yılında ise idari para cezası %73 ile en yüksek oranına ulaşmıştır. 2021 yılında % 66 oranında devam eden idari para cezaları, 2022 yılında % 26 oranına düşerek % 40 oranında düşüş göstermiştir.
- Yukarıdaki bulgulara dayanarak, uyarı cezalarının daha caydırıcı hale getirilmesi ve tekrarlayan ihlallerin sıkı bir şekilde izlenmesi gerekmektedir. Ayrıca, idari para cezalarının yanı sıra eğitim ve farkındalık artırma faaliyetlerinin de ihlallerin önlenmesinde önemli bir rol oynayabileceği unutulmamalıdır. Eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının, halkın ve işletmelerin çevresel sorumluluklarını daha iyi anlamalarına ve bu sorumlulukları yerine getirmelerine yardımcı olacağı düşünülmektedir.
- 2022 yılında "diğer" kategorisinde yer alan işlemlerin oranı % 56 ile dikkat çekmiştir. Son yıllarda "Diğer" kategorisinde yer alan cezaların artış göstermesi uyarı ve idari para cezalarının yanı sıra "diğer" kategorisindeki yaptırımların etkili bir şekilde izlenmesi ve değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kategorinin daha detaylı bir şekilde incelenmesi ve gerektiğinde yeni yaptırım türlerinin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, işletmelere verilen sürelerin sonunda yapılan denetimlerin sıkı bir şekilde gerçekleştirilmesi ve çevresel uyum süreçlerinin izlenmesi, ihlallerin tekrarlanmasını önleyici nitelik taşıyacaktır.

2. Kirlilik türlerine göre değerlendirme kapsamındaki çalışma sonucu ve öneriler:

- Su Kirliliği: 2018-2021 yılları arasında azalma trendi gösteren su kirliliği vakaları, 2022 yılında yeniden artış göstermiştir. Ancak su kirliliği meydana getiren olayların yüzdelik pay bazında bir önceki yıla göre düşük olduğu gözlemlenmiştir. Müdahale edilen olay sayısındaki pay bazında su kirliliğinde doğrusal bir azalış trendi tespit edilmiştir.
- Hava Kirliliği: Hava kirliliği vakaları, 2018-2019 ve 2020-2021 yıllarında benzer seviyelerde kalmış, ancak 2022 yılında artış göstermiştir. Müdahale edilen olay sayıları içerisindeki payına baktığımızda 2019-2022 ile 2020-2021 yılları arasında benzer oranlarda kaldığı tespit edilmiştir.

- Toprak Kirliliği: 2018-2020 yıllarında artış gösteren toprak kirliliği, 2020-2022 yıllarında azalmıştır.
- Katı Atık Kirliliği: Katı atık kirliliğinde 2018-2020 yılları arasında doğrusal bir azalış trendi gözlenmekle birlikte, 2022 yılında önemli bir artış meydana gelmiştir.
- Diğer Çevre İhlalleri: 2019 yılı hariç doğrusal bir artış trendi gözlemlenmiştir.
- Su kirliliğinde azalış trendinin görülmesi tim tarafından gerçekleştirilen müdahalelerin su kaynaklarının korunmasında etkili olduğunu göstermekle birlikte bu trendin devam etmesi için özellikle atık, atıksu vb. deşarjının sık yapıldığı yüzeysel su kaynaklarının (Kirmir Çayı, vb.) etrafındaki işletmelere karşı önleyici faaliyetlerin devamlılık esasına göre sürdürülmesi gerekmektedir.
- Hava kirliliği konusunda iyileştirmeler yapılmalı ve farkındalık artırılmalıdır.
- Toprak kirliliğinin son yıllarda azalması olumlu bir gelişme olmakla birlikte, bu trendin devam etmesi için tarım ve sanayi kaynaklı toprak kirliliğine karşı daha etkili tedbirler alınmalıdır.
- Çapraz kirlilik olaylarının tespiti ve yönetimi için daha entegre bir yaklaşım benimsenmeli ve halk ve işletmeler bu konularda sürekli olarak bilgilendirilmelidir.
- Halkla bütünleşme faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının sık periyotlarda yapılmasının işletmelerin ve halkın çevresel sorumluluklarını daha iyi anlamalarına ve çevre koruma konularında daha duyarlı olmalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir.
- Özellikle 2022 yılında, katı atık ve diğer çevre ihlallerindeki artışın sanayi bölgesinde yapılan işlemlerden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Sanayi bölgelerindeki faaliyetlerin çevre ihlalleri ve kirlilik seviyelerine olan etkisi, çevresel denetimlerin ve yönetim stratejilerinin bu bölgelere yoğunluk verilecek şekilde belirlenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çevresel koruma önlemlerinin etkili bir şekilde uygulanması ve kirlilik türlerine göre özel stratejilerin geliştirilmesinin, bu tür çevresel sorunların azaltılmasında önemli rol oynayacağı değerlendirilmektedir. Sanayi tesislerinin çevre mevzuatına uygun çalışması sağlanmalı ve çevresel etki değerlendirme süreçleri ve sonrasındaki faaliyetleri daha etkin bir şekilde ilgili kurumlarca denetlenmelidir. Bu doğrultuda gerek planlı faaliyetlerin gerekse önleyici kolluk devriye faaliyetlerinin sanayi bölgelerine sıklaştırılması, sanayi faaliyetlerinin çevresel etkilerinin kontrol altına alınmasına katkı sağlayacağı değerlendirilmiştir.

- Lisanssız atık toplama, taşıma ve depolama yapan şahısların yoğunluklu olarak bulundukları yerleşim yerlerine yakın bölgelere önleyici devriye faaliyetlerinin arttırılmasının şahıs bazında çevresel ihlallerin önlenmesine fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir.
- Paydaş katılımı amacıyla 2020 yılında geliştirilen HAYDİ (Hayvan Durum İzleme) uygulamasının kullanımının yaygınlaştırılması amacıyla tanıtım faaliyetlerinin çok yönlü olarak kamu spotu şeklinde yapılmasının ihbar sayılarının artmasına ve dolaylı olarak müdahale edilen olay sayılarının da artmasına sebep olacağı değerlendirilmektedir.
- Yine kısaltma isminin HAYDİ olduğu uygulamanın açık ismi “Hayvan Durum İzleme” olması sebebiyle ilk etapta vatandaşta sadece hayvanlara ilişkin ihbarlarda bulunabileceği algısı yaratabileceği bu sebeple söz konusu uygulamanın isminin “Çevre veya Doğa” kelimelerinin de yer alacağı şekilde güncellenmesinin veya ayrı bir mobil uygulama olarak hayata geçirilmesinin ihbar sayılarında artışa ve dolayısıyla çevresel sorunlara zamanında müdahalenin artmasına sebep olacağı düşünülmektedir.
- Türkiye genelinde 2020 yılında 81 ilde teşkil edilen ÇDHKT sayısının özellikle çevre suçunun daha çok işlenebileceği çok nüfuslu ve büyük şehirlerde sayısının artırılmasının eş zamanlı denetimler açısından daha verimli olacağı değerlendirilmektedir. Aynı zamanda tim komutanlıklarındaki çevre ve doğanın korunması kapsamında uzman personel sayısının arttırılmasının da müdahale edilen olaylarda uygunsuzluğun tespiti kapsamında fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir.
- Çevresel ihlallerle mücadele kapsamında kullanılacak elektronik alet ve teçhizat çeşit, sayı ve kullanım alanının arttırılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.
- Uluslararası uygulamalarda da görüldüğü üzere, Jandarma Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Timlerinin teşkilat yapısında değişiklik yapılarak, görev ayrımı esasına dayalı olarak devriye timleri ile müdahale timleri şeklinde yeniden yapılandırılması önerilmektedir. Bu değişikliğin, personelin idari iş yükünün azalmasına ve potansiyel çevresel kirlilik/ihlal alanlarına daha hızlı bir şekilde ulaşmasına olanak sağlayacağı değerlendirilmektedir.
- Çevresel koruma çalışmalarının başarılı olması için tüm paydaşların işbirliği içinde hareket etmesi gerekmektedir. Kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve halkın katılımıyla çevre koruma stratejilerinin daha etkin bir şekilde uygulanacağı değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak bu önerilerin genel kolluğun çevresel kirlilikle mücadelede daha etkin ve sürdürülebilir stratejiler geliştirmesine yardımcı olacağı değerlendirilmekle birlikte çevre koruma çalışmalarının başarılı olması için tüm paydaşların işbirliği içinde hareket etmesi ve çevresel farkındalığın artırılmasının önemi vurgulanmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akdur, R. (2005). *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Çevre Koruma Politikaları "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Uyumunu"*. Ankara: Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi: 23. 129, 132
- Arcak, S. (2012). Çevre Bilgisine Giriş., E. Açıkgöz, ve S. Arcak (Editörler). *Ekoloji ve Çevre Bilgisi*. Üçüncü Baskı. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri. 128-148
- Avcı, E., Dölkeleş, A., ve Gedikoğlu, M. (2023). Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Korusundaki Temel Kavramlar ve Jandarma'nın Görevleri Broşürü. *Jandarma Genel Komutanlığı*. Ankara. 24, 25, 30, 32, 33, 35, 36
- Avdan Yiğit, Z. (2020). Çevre Sağlığı ve Koruma ile İlgili Temel Kavramlar., Z. Y. Avdan (Editör). *Çevre Sağlığı ve Güvenliği*. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları. s. 3-22
- Bilgili, M. Y. (2021). Çevre etiği yaklaşımları ve güvenlik hizmeti: Çevre, doğa ve hayvan koruma Polisi/Timi örneği. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 11(1), 241-262.
- Çakmak, B., Uçar, Y., ve Akuzum, T. (2007, March). *Water resources management, problems and solutions for Turkey*. In International Congress on river basin management, Antalya.
- Çevre Kanunu (1983). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 18132, 11/08/1983.
- Dündar, A. N. (1988). *Açıklamalı-İçtihatlı-Örnek Uygulamalı Emniyet Teşkilatı ve Hizmetleri*. Ankara: Yiğit Ofset. 1
- Erbay, Y. (2020). *Genel Kolluk Kuvveti Olarak Türk Jandarmasının Sahip Olduğu Değerler Üzerine Bir Araştırma: Aydın İl Jandarma Komutanlığı Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 101
- Fidan, İ. (2020). *Kamu Güvenliğinin Sağlanmasında Güvenlik Koruculuğu Sisteminin Yeri ve Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 39-40
- Göktaş, S., ve Işıklı, B. (2016). Çevre Sağlığı Sözleşmeleri ve Türkiye. *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Halk Sağlığı Dergisi*, 1(1), 38-45.
- Görmez, K. (2003). *Çevre sorunları ve Türkiye* (Üçüncü Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Günsoy, G. (2013). Doğal Kaynaklar Çevre ve Ekonomi Kavramsal Çerçeve., G. Günsoy, ve M. T. Aktaş (Editörler). *Doğal Kaynaklar ve Çevre Ekonomisi*. Birinci Baskı. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri. 2-16
- Heidegger, M. (1997). Sanatın Doğuşu ve Düşüncenin Yolu. (Çev. H. Ü. Nalbantoğlu), *Patikalar: Martin Heidegger ve Modern Çağ*. Ankara: İmge Kitabevi, 15
- İlkin, A., ve Alkin, E. (1991). *Ekonomik ve Sosyal Sorunlar-Çözüm Önerileri Dizisi 1: Çevre Sorunları*. Ankara: TOBB Yayınları.

İnternet: Asayiş Daire Başkanlığı. (2021). URL: <https://polisdergisi.pa.edu.tr/-cevre-doga-ve-hayvanlari-koruma-sube-mudurlugu-1641-haber> Son Erişim Tarihi: 01.03.2024

İnternet: Carabinieri. URL: <https://www.carabinieri.it/chiamo/oggi/organizzazione/tutela-forestale-ambientale-e-agroalimentare> Son Erişim Tarihi: 13.08.2024

İnternet: Çanakkale İl Jandarma Komutanlığı. URL: <https://canakkale.jandarma.gov.tr/cevre-koruma-timleri> Son Erişim Tarihi: 10.01.2023

İnternet: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022). URL: <https://iklim.gov.tr/kyoto-protokolu-i-35> Son Erişim Tarihi: 20.01.2024

İnternet: Çorum İl Emniyet Müdürlüğü. (2020). URL: <https://www.corum.pol.tr/cevre-doga-ve-hayvanlari-koruma-buro-amirliginin-kurularak-faaliyete-baslamasi> Son Erişim Tarihi: 01.01.2024

İnternet: Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı. (2020). URL: <https://www.asayis.pol.tr/haydi-hayvan-durum-izleme-mobil-uygulamasi> Son Erişim Tarihi: 10.02.2024

İnternet: Guardia Civil. URL: https://www.guardiacivil.es/es/institucional/Conocenos/especialidades/Medio_ambiente/index.html Son Erişim Tarihi: 12.08.2024

İnternet: Guarda Nacional Republicana. URL: https://www.gnr.pt/atrib_SEPNA.aspx Son Erişim Tarihi: 14.08.2024

İnternet: Guarda Nacional Republicana. URL: <https://www.gnr.pt/historiagnr.aspx> Son Erişim Tarihi: 14.08.2024

İnternet: International Association of Gendarmeries and Police Forces with Military Status (FIEP). URL: <https://www.fiep.org/member-forces/spanish-guardia-civil/> Son Erişim Tarihi: 12.08.2024

İnternet: Jandarma Genel Komutanlığı. URL: <https://www.jandarma.gov.tr/asayis/jandarma-cevre-koruma-timleri> Son Erişim Tarihi: 30.03.2024

İnternet: Ministerio de Transición Ecológica y Lucha Demográfica. URL: <https://www.miteco.gob.es/es/actuaciones-seprona/el-seprona.html> Son Erişim Tarihi: 12.08.2024

İnternet: Oxford. (2023). Oxford Learner's Dictionary. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/nature_1?q=nature Son Erişim Tarihi: 24.12.2023

İnternet: Sahil Güvenlik Komutanlığı, URL: <https://www.sg.gov.tr/deniz-cevresinin-korunmasi> Son Erişim Tarihi: 04.03.2024

İnternet: Sahil Güvenlik Komutanlığı, URL: <https://www.sg.gov.tr/tarihce> Son Erişim Tarihi: 01.03.2024

İnternet: T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2022). URL: <https://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa> Son Erişim Tarihi: 20.01.2024

- İnternet: T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2022). URL: <https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa> Son Erişim Tarihi: 20.01.2024
- İnternet: World Health Organization. (2022). URL: [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ambient-\(outdoor\)-air-quality-and-health?gclid](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ambient-(outdoor)-air-quality-and-health?gclid) Son Erişim Tarihi: 15.06.2023
- Jandarma Genel Komutanlığı (2019). 2018 Yılı Faaliyet Raporu. *Ankara*. 24
- Jandarma Genel Komutanlığı (2020). 2019 Yılı Faaliyet Raporu. *Ankara*. 20
- Jandarma Genel Komutanlığı (2021). 2020 Yılı Faaliyet Raporu. *Ankara*. 18
- Jandarma Genel Komutanlığı (2022). 2021 Yılı Faaliyet Raporu. *Ankara*. 19
- Jandarma Genel Komutanlığı (2023). 2022 Yılı Faaliyet Raporu. *Ankara*. 19
- Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu (1983). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 17985, 12/03/1983
- Karakoç, H. (2020). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre ve Enerji Politikaları., *Enerji Tasarrufu ve Çevre*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 3-14
- Karakurt, B., ve Bal, C. (2013). Genel Kolluk Özel Güvenlik İlişkisi. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 84-101.
- Karpuzcu, M. (2007). *Çevre Kirlenmesi ve Kontrolü* (Dokuzuncu Baskı). İstanbul: Özal Matbaası. 181, 182, 247, 289, 330, 331.
- Keleş, R., Hamamcı, C., ve Çoban, A. (2015). *Çevre Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kılıç, A. (2020). Ekoloji ve Önemi., *Enerji Tasarrufu ve Çevre*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 117-135
- Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması Hakkında Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik (2019). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 30855, 07/08/2019
- Kunt, M., Gürbüzler, D., ve Erkal, İ. F. (2020). Türkiye 6. Çevre Durum Raporu. *T.C.Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü*. Ankara. 293, 294.
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J., ve Bahrens III, W. W. (1972). *The Limits To Growth*. New York: Universe Books.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). *Çevre Koruma*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 23, 38
- Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu (1934). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 2751, 14/07/1934
- Rego, A.P. (2021). SEPRONA: The Nature Protection Service, *The CoESPU Magazine*, (4), 14.
- Sözüdoğru Ok, S. (2012). Çevre Kirliliğinin Çıkmasında Etken Temel Faktörler., A. Esvet, ve A. Sevinç (Editörler). *Ekoloji ve Çevre Bilgisi*. Üçüncü Baskı. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri. 150-171.

- Şeşen, E. (2015). Çevre Eğitiminde Kamusal Halkla İlişkiler ve STK'lar ile İşbirliği . *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 429-443.
- Tezcan Ün, Ü. (2018). Doğal Kaynaklar ve Çevre Kirliliği., Ü. Bakır Öğütveren (Editör). *Çevre Sorunları ve Politikaları*. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları. 46-66
- Toprak Kirliliğinin Kontrolü ve Noktasal Kaynaklı Kirilenmiş Sahalara Dair Yönetmelik (2010). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 27605, 08/06/2010
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1961). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 10859, 20/07/1961
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 17863 (Mükerrer), 09/11/1982
- Türküm, A. S. (1998). *Çağdaş Toplumda Çevre Sorunları ve Çevre Bilinci*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 165-181
- Uzun, A., Keleş, R., ve Bal, İ. (2014). Sapanca Gölü İçme Suyu Havzasında Otoyol ve Demiryolundan Kaynaklanan Kirliliğin Yağmur Suyu Sulak Alan Metoduyla Giderilmesi. *Academic Platform Journal of Engineering and Science*, 2(1), 9-15.
- Yaman, K., ve Gül, M. (2018). Kuruluşundan Günümüze Avrupa Birliği'nin Çevre Politikası. *Ekonomi, İşletme ve Yönetim Dergisi*, 2(2), 198-217.

EKLER

EK-1. Örnek Olay Tespit Tutanağı

ÖRNEK TUTANAK

XX Eylül 20XX günü saat:14.00 sıralarında Xxxxx İlçe J.K.lığı, Xxxxx J.Krk.K.lığı sorumluluk sahasında Çvr., Doğa ve Hayv.Kor.Tim K.lığınca icra edilen Önleyici Kolluk Devriyesi esnasında, XXXX Organize Sanayi Bölgesinde bir tesisin izinsiz olarak 10 numara atık yağdan yakıt elde ettiği, dönüştürülemeyen atık yağları ise XXX AB XXX plakalı kamyon vasıtasıyla XXX Barajını besleyen su havzasına deşarj ettiği tespit edilmiş olup, iş bu tutanak tarafımızdan tanzim edilerek müştereken imza altına alındı. XX Eylül 20XX saat:XX.XX

Xxxxxx XXXXX
J.Kd.Bçvş.
Çvr., Doğa ve Hayv. Kor. Tim K.

Xxxxx XXXXX
Uzm.J.VIII.Kad.Çvş.

Xxxxxx XXXXX
De.Me.
Çevre Mühendisi

Gazili olmak ayrıcalıktır